

BETÆNKNING
ANGÅENDE
REVISION AF SANDFLUGTS-
LOVGIVNINGEN
M.M.

*Afgivet af det af
landbrugsministeriet ved skrivelse af 23. august 1954 nedsatte udvalg
til forberedelse af en revision af den gældende lovgivning
om sandflugtens dæmpning m. m.*

BETÆNKNING NR. 245

1960

Arbejds- og socialministeriets
bibliotek

63.13 / 1 ex. 2

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Udvalgets beretning og indstilling	5
Forslag til klitlov	9
Bemærkninger til lovforslaget	12
Bilag 1: Udkast til bekendtgørelse om sandflugtens bekæmpelse	23
Bilag 2: Oversigt over statens, kommunernes og amternes udgifter til sandflugtens dæmpning m. v.	28
Bilag 3: Oversigt over regler om bekæmpelse af sandflugt i andre lande i Europa	30

Kommissionens beretning og indstilling.

Til landbrugsministeriet.

Ved skrivelse af 23. august 1954 nedsatte landbrugsministeriet nærværende udvalg med den opgave at forberede en revision af den gældende lovgivning om sandflugtens dæmpning m. v., der indeholdes i lov af 29. december 1857 angående sandflugtsstrækningers behandling m. m. §§ 2-6, lov af 29. marts 1867 angående sandflugtens dæmpning m. v., lov nr. 168 af 1. april 1921 om indførelse af de fornævnte love i de sønderjyske landsdele og lov nr. 163 af 11. maj 1935 om tillæg til lov af 29. marts 1867 angående sandflugtens dæmpning m. v.

Til formand for udvalget udnævntes kontorchef i landbrugsministeriet *S. Kinch*. Efter dennes død i oktober 1954 udnævntes kontorchef i landbrugsministeriet *N. Wer-muth* til udvalgets formand.

Til medlemmer af kommissionen udnævntes i øvrigt:

proprietær *M. C. Korsgaard*, Tøttrupgaard, Hørdum, som repræsentant for Amtsrådsforeningen for Danmark, fhv. sognerådsformand *Johannes Hansen*, Tårs, som repræsentant for De samvirkende Sognerådsforeninger i Danmark, gårdejer *Sv. Grue Sørensen*, Hjerm, som repræsentant for De samvirkende danske Landboforeninger, husmand *J. Riis Rasmussen*, Bramminge, som repræsentant for De samvirkende danske Husmandsforeninger, professor, dr. jur. *W. E. von Eyben*, København, som repræsentant for Danmarks Naturfredningsforening, klitdirektør *P. Thaarup*, Vejrs, og overklitfoged *A. Rasmussen*, Søholt, Thisted, udpeget af landbrugsministeriet.

Efter proprietær Korsgaards død i februar 1959 udpegede Amtsrådsforeningen amtsrådsmedlem, gårdejer *A. Carl Jensen*, Jernvedlund, til medlem af udvalget.

Sekretær i landbrugsministeriet, *Sv. Lorenzen*, har varetaget udvalgets sekretariatsarbejde.

Udvalget har holdt plenarmøder den 20. maj 1955, 7., 8. og 9. juli 1955, 3. oktober 1958, 3. december 1959 og den 8. januar 1960 (i alt 7 møder). I forbindelse med møderne den 7., 8. og 9. juli 1955 og den 3. oktober 1958 er foretaget besigtigelse af sandflugtsstrækninger af forskellig karakter på Jyllands vestkyst fra Kandestederne til Vejrs og af sandflugtsarealer i Tisvilde hegn.

Efter på mødet den 20. maj 1955 at have drøftet afgrænsningen af kommissionens opgaver og de almindelige retningslinier for løsningen af disse opgaver samt på mødet den 3. oktober 1958 gennemgået et udarbejdet, foreløbigt udkast til en kodifikation af sandflugtslovgivningen, nedsatte udvalget på sidstnævnte møde et redaktionsudvalg bestående af klitdirektør *P. Thaarup*, professor *W. E. von Eyben* samt udvalgets formand.

Redaktionsudvalget har afholdt møder den 18. december 1958, 13. februar, 28. maj og 7. oktober 1959 (i alt 4 møder).

Redaktionsudvalget har udarbejdet udkast til et lovforslag til en ny klitlov med tilhørende bemærkninger samt udkast til en bekendtgørelse om sandflugtens bekæmpelse.

Disse udkast har været behandlet af det samlede udvalg på dettes møder den 3. december 1959 og 8. januar 1960, og forslagene er i den af udvalget vedtagne udformning vedføj et nærværende betænkning.

Udvalget har søgt orientering om sandflugtslovgivningen i en række vesteuropæiske lande. Af det fremskaffede materiale fremgår imidlertid, at forholdene er vidt forskellige fra land til land, og man har ikke heri fundet noget af særlig værdi for udformningen af de danske lovregler på dette område. Der henvises til den i *bilag 3* anførte oversigt.

Udvalgets forhandlinger.

Udvalget har anset det som sin primære opgave at søge gennemført en sammenfatning og forenkling af de efterhånden temmelig gamle og ret uoverskuelige lovbestemmelser om sandflugt og klitvæsen, men har dog tillige ment det rigtigt at inddrage de gennem årene indvundne erfaringer på dette område samt udviklingen på andre beslægtede områder, herunder for så vidt angår fredningens udstrækning særligt naturfredningsloven, i overvejelserne, der særlig har berørt følgende emner:

1. Udstrækningen af det fredede område.

Der har i udvalget været enighed om, at det af sandflugtsmæssige hensyn ikke er muligt at indskrænke udstrækningen af de arealer, der er inddraget under fredning efter den gældende sandflugtslovgivning eller at lempe denne lovgivnings betingelser for ophevelse af fredning på sådanne arealer og udlevering af disse til dæmpning på ejernes egen bekostning.

Ligeledes har der i udvalget været enighed om, at den siden gennemførelsen af tillægsloven af 11. maj 1935 foregåede udvikling dels i sommerhusbebyggelsen, dels i almenhedens færdsel og benyttelse af klitområderne ved Vestkysten og den dermed forbundne forøgelse af sandflugtsfaren og dæmpningsbehovet, har gjort en ajourførende regulering af grænsen for rådighedsindskrænkninger efter sandflugtslovgivningen påkrævet.

Udvalget har herunder overvejet spørgsmålet om ændring af den gældende lovgivnings væsentligste begrænsninger med hensyn til rådighedsindskrænkningens udstrækning, nemlig dels den i 1935-loven for uregelmæssige klitdannelser fastsatte maksimale grænse på 500 meter fra strandbreddens inderste grænse, dels begrænsningen til den

langs strandbredden førende havklit, hvor denne danner en sammenhængende klitrække.

For så vidt angår spørgsmålet om at udstrække fredningen til klitområder ud over 500 meter fra strandbredden, eventuelt til klitdannelsernes fulde bredde, hvor de sandflugtsmæssige hensyn taler derfor, har man imidlertid fundet det rettest at blive stående ved den hidtil gældende afstands-begrænsning, således at sandflugtsdæmpningen, hvor denne måtte blive aktuel på fjernereliggende arealer, som hovedregel, ligesom efter gældende lov, må påhvile lodsejerne selv og kun i særlige enkelttilfælde overtages af det offentlige efter regler, som i det væsentlige svarer til de efter lov af 29. marts 1867 gældende. Medvirkende til udvalgets bedømmelse af dette forhold er den intensivering af fredningsbestrebelsene efter naturfredningsloven på en del af disse arealer, som forventes at blive en følge af de ved lov nr. 90 af 21. marts 1959 gennemførte ændringer i nævnte lov, idet navnlig begrænsningen eller reguleringen af fremtidig bebyggelse i områder, der undergives naturfredning, i væsentlig grad reducerer faren for sandflugtens genopståen i de pågældende områder.

Hvad angår fredningens begrænsning til „havklitten“, som, hvor den består af en sammenhængende yderste klitrække, kan være af relativ smal udstrækning, er der i udvalget enighed om, at denne som generel begrænsning må anses for at være for snæver til under de nuværende forhold at muliggøre en betryggende sikring mod sandflugtsfare, såfremt der bag havklitten ligger klitarealer, der er udsat for bebyggelse eller omfattende færdsel. Man har derfor fundet det påkrævet at foreslå, at begrænsningen til havklitten bortfalder, således at der i stedet sættes „klitstrækninger“, der foruden havklitten også omfatter andre klitdannelser eller lavninger derimellem eller mellem klitter og stranden.

Idet den efter loven af 11. maj 1935 fastlagte fredningslinie, som i den forløbne tid kun på enkelte strækninger er blevet omgivet efter ændringer i kystlinien, efter udvalgets opfattelse fortsat i almindelighed bør opretholdes, medmindre sandflugtsmæssige hensyn begrunder dens flytning på lokale strækninger, foreslår udvalget, at

fredningslinien underkastes periodiske revisioner under hensyn til kystens tilbage-rykning, til de ændringer, der måtte ske i klitternes karakter og udstrækning og til mulighederne for sandflugts genopståen som følge af arealernes benyttelse, herunder bebyggelse eller forøget færdsel, men således, at der ikke herved under klitfredningen kan inddrages arealer udenfor den foran anførte maksimumsgrænse på 500 meter fra strandbredden.

Udvalget har endelig overvejet en udvidelse af sandflugtslovgivningens område til også at angå sand- og jordfygning fra dyrkede marker uden for klitstrækninger, men har dog ikke ment, at der er et behov herfor, idet passende foranstaltninger imod en sådan sand- og jordfygning kan ske efter de gældende regler om tilskud til læplantning og reglerne om beplantning m. m. af brunkullejer, jfr. lov nr. 172 af 7. juni 1958.

2. Fredningernes notering i tingbogen.

Under hensyn til den stigende udstykning af klitarealer, der indebærer mulighed for en nøjere konstatering af ejendomsgrænserne, mener udvalget at burde foreslå, at fredning i henhold til sandflugtslovgivningen nu noteres på de berørte ejendommers blade i tingbogen, således at købere af ejendommene bliver opmærksomme på denne særlige rådighedsindskrænkning.

3. Grundejernes rettigheder.

Efter de gældende regler indtræder det offentlige i ejerens sted for arealer, hvor sandflugtsdæmpningen besørges af det offentlige, jfr. § 18, 2. pkt., i loven af 29. marts 1867.

De i sandflugtslovgivningen fastsatte reguleringer af ejendomsretten må ses som et udslag af dette princip, og det har derfor også i § 3 i loven af 11. maj 1935 været nødvendigt at fastslå, at lodsejernes jagtret på strandbredden og i havklitten kun undrages dem i det omfang, det er nødvendigt af hensyn til stedfindende offentlige dæmpningsarbejder.

Det er udvalgets opfattelse, at reglerne om lodsejernes rettigheder bør ændres således, at det af lovgivningen klart fremgår, hvilke foranstaltninger m. v. der ikke

er tilladt i de fredede områder, og man har i forbindelse hermed ikke fundet anledning til generelt at foreslå jagtretten unddraget lodsejerne.

4. Offentlighedens færdselsret.

Med samme hjemmel som nævnt under afsnit 3 kan klitmyndighederne tillade offentlig færdsel til fods og ophold eller af hensyn til fare for sandflugt forbyde sådan færdsel, og udvalget har ikke fundet anledning til at foreslå ændringer i disse regler.

5. Anke til en overlandvæsenskommission.

Selv om sandflugtskommissionerne, der foreslås opretholdt, i deres virksomhed ikke ganske kan sidestilles med landvæsensretterne, har udvalget dog ment, at den bestående adgang til at indanke kommissionernes afgørelser om veje og stier på klit- og sandflugtsstrækninger for en overlandvæsenskommission bør opretholdes, ligesom udvalget kan gå ind for, at der gives en lignende appeladgang med hensyn til de overordnede klitmyndigheders afgørelser i forbindelse med fredningsliniens revision og i tilfælde af et areals inddragelse under fredning på grund af ejerens forsømmelse med udførelse af nødvendige dæmpningsarbejder.

6. Erhvervelse af arealer til beplantning ved klitvæsenets foranstaltning.

Da tilplantning af klitter m. v. har vist sig som et af de mest effektive værn mod sandflugtens opståen og udbredelse, kan udvalget anbefale, at der som en fortsættelse af reglerne i loven af 29. december 1857 og lov nr. 707 af 31. december 1940 om tilplantning af heder, klitter og andre uopdyrkede arealer, skabes mulighed for en fast, mindre bevilling til køb af sådanne arealer langs Jyllands vestkyst til arrondering af ejendomsgrænserne for klitvæsenets ejendomme med tilplantning for øje eller til indretning af rekreative områder for befolkningen, hvilket vil skabe en yderligere mulighed for regulering af færdsel m. v. til gavn for dæmpningsarbejdet. Det er udvalgets opfattelse, at årlige rådighedsbeløb på 10-15 000 kr. vil være tilstrækkelige til

disse mindre arronderings- og suppleringskøb.

Udvalget finder derimod ikke anledning til at foreslå de gældende ekspropriationsbestemmelser i §§ 2-6 i lov af 29. december 1857 opretholdt i deres helhed, men kan dog anbefale, at der fortsat gives mulighed for ekspropriation i de særlige tilfælde, hvor de pågældende arealer er omgivet af eller udfylder indskæringer i tidligere af staten til beplantning eller rekreative formål erhvervede arealer.

7. Fordelingen af udgifterne ved sandflugtens dæmpning.

Udvalget foreslår, at den for fredet havklit ved § 2 i loven af 11. maj 1935 gennemførte fordeling af udgifterne ved sandflugtens dæmpning med $\frac{2}{3}$ på statskassen, $\frac{1}{6}$ på amtsfonden og $\frac{1}{6}$ på vedkommende kommune opretholdes. Man finder endvidere, at den påligning af $\frac{1}{6}$ af udgifterne på arealernes ejere, som er foreskrevet for de øvrige, alene efter loven af 29. marts 1867 fredede arealer i Vestkyst-amterne og for sandflugtsarealer i det øvrige land, bør bortfalde. Dette vil medføre, at statens

årlige udgifter vil stige med ca. 9-10 000 kr. Herefter kan fordelingen ske efter ensartede regler for hele landet, idet $\frac{1}{6}$ af udgifterne afholdes af kommunen, $\frac{1}{6}$ af amtsfonden og $\frac{2}{3}$ af statskassen, dog at amtsfonden for arealerne uden for Vestkysten overtager statskassens andel.

Medens hidtil kommunerne forlods har afholdt udgifterne til sandflugtens dæmpning, mener udvalget endelig, at den foreslåede ensartede udgiftsfordeling bør medføre, at henholdsvis statskassen og amtsfonden afholder udgifterne forskudsvis mod senere refusion.

I bilag 2 er anført en oversigt over statens og de vestjyske kommuners andel i udgifterne til sandflugtens dæmpning.

Udvalget anbefaler herefter det vedføjede lovforslag:

forslag til klitlov,

idet man med hensyn til de enkelte bestemmelser i lovforslaget henviser til de hertil knyttede bemærkninger og det som bilag 1 vedføjede udkast til en bekendtgørelse.

København, den 8. januar 1960.

W. £. v. Eyben.	A. Carl Jensen.	Johs. Hansen.	Axel Rasmussen.
Jørgen Riis Hansen.	S. Grue-Sørensen.	P. Thaarup.	N. Wermuth. Formand.

Sv. Lorenzen.

Forslag

til

Klitlov.

1. Fredede strækninger.

§ 1. Efter reglerne i denne lov undergives følgende arealer fredning:

a) strandbredden langs Skagerak og Vesterhavet i Hjørring, Thisted, Ringkøbing og Ribe amter samt på øen Rømø i Tønder amt,

b) klitstrækninger og hertil grænsende arealer inden for 100 meter regnet fra ovennævnte strandbredds inderste grænse,

c) klitstrækninger udover den foran nævnte afstand fra strandbredden i det omfang, hvori de ved lovens ikrafttræden er inddraget under fredning i henhold til lov nr. 163 af 11. maj 1935 § 1, stk. 1, 2. pkt.,

d) andre arealer, som ved lovens ikrafttræden er inddraget under fredning i henhold til den i § 20, stk. 2, omhandlede hidtidige lovgivning om sandflugtens dæmpning, samt

e) arealer, som i henhold til § 8 inddrages under fredning.

Stk. 2. Inden 2 år efter denne lovs ikrafttræden og derefter mindst hvert 10. år revideres de i henhold til stk. 1, litra b og c, fastsatte fredningsgrænser under hensyn til kystens tilbagerykning og til de ændringer, der måtte være sket i klitternes karakter og udstrækning, samt til mulighederne for sandflugts genopståen som følge af arealernes benyttelse, herunder bebyggelse eller forøget færdsel. Denne fredning kan dog aldrig udvides til at omfatte områder, der ligger mere end 500 meter fra strandbreddens inderste grænse.

§ 2. Landbrugsministeren kan bestemme, at reglerne i dette kapitel ikke skal komme til anvendelse på sådanne bestemt afgrænsede arealer, som inddrages under havneanlæg eller andre offentlige anlæg.

Stk. 2. Klitmyndighederne kan på begæring ophæve fredning efter § 1, stk. 1, litra d eller e, på et areal mod, at ejeren — eventuelt på nærmere fastsatte vilkår — overtager dæmpningen på egen bekostning efter reglerne i § 7.

§ 3. Grænserne for de i henhold til § 1, stk. 1, litra b-e, fredede arealer, bortset fra strandbredden, skal være afmærket på stedet.

Stk. 2. Fredning i henhold til denne lov noteres på vedkommende ejendoms blad i tingbogen.

§ 4. Klitmyndighederne foretager de nødvendige foranstaltninger til sandflugtens dæmpning på de fredede arealer.

§ 5. På fredede strækninger må der ikke opføres bygninger eller anbringes andre indretninger, der er bestemt til beboelse, udsalgssted eller lignende. Når særlige forhold taler derfor, kan klitmyndighederne meddele undtagelse herfra.

Stk. 2. Tilbygning til eller ombygning eller genopførelse af eksisterende bygninger eller indretninger af den i stk. 1 nævnte art må ikke finde sted uden samtykke fra klitmyndighederne.

Stk. 3. Bestemmelserne i stk. 1 og 2 finder ikke anvendelse på de for fiskeri-erhvervet nødvendige tørrepladser, ophalingspladser, pakhuse, redskabshuse, ishuse og faresignalstationer, medmindre de tillige benyttes til beboelse.

§ 6. På fredede strækninger er fjernelse eller beskadigelse af træer, planter eller indretninger som tjener til sandflugtens dæmpning, anbringelse af hegn eller andre afspærringer, græsning, afbrænding af hede, kvas eller lignende og kampering samt gravning,

der kan fremme sandflugt, forbudt. Reglen gælder ikke for arealer, der ved lovens ikrafttræden benyttes landbrugsmæssigt, og klitmyndighederne kan i øvrigt tillade afvigelse fra forbudet, når særlige forhold taler derfor.

Stk. 2. Klitmyndighederne kan tillade offentlig færdsel til fods og ophold på fredede strækninger og af hensyn til fare for sandflugt forbyde offentlig færdsel og ophold på disse strækninger.

Stk. 3. Endvidere kan klitmyndighederne af hensyn til fare for sandflugt fastsætte forbud eller indskrænkninger vedrørende arealernes benyttelse, herunder til jagt, privat færdsel m. m.

Stk. 4. Klitmyndighederne kan påbyde, at veje og stier på fredede strækninger nedlægges. På disse strækninger må nye veje eller stier ikke anlægges uden klitmyndighedernes tilladelse.

II. Andre sandflugtsstrækninger.

§ 7. Klitmyndighederne kan pålægge ejere af sandflugtsstrækninger, som ikke er fredet efter kapitel I, for egen regning at udføre de arbejder, som er nødvendige for at forhindre sandflugt, samt om fornødent give ejerne pålæg om indskrænkninger i brugen af arealet.

Stk. 2. Har ejeren forsømt rettidigt at udføre de ham pålagte arbejder, kan klitmyndighederne iværksætte de fornødne arbejder for ejerens regning. Omkostningerne herved kan inddrives ved udplantning.

§ 8. Hvis ejeren ikke opfylder de pålæg, som er givet til sandflugtens bekæmpelse, eller hvis ejeren efter meddelelsen af et sådant pålæg fremsætter begæring herom, kan klitmyndighederne inddrage arealet under fredning efter denne lov.

III. Erhvervelse af klitarealer m. v.

§ 9. Landbrugsministeren bemyndiges til inden for et på hvert års finanslov nærmere fastsat beløb at købe og til ved mageskifte at erhverve heder, klitter eller andre uopdyrkede jorder samt i øvrigt mellemiggende eller tilgrænsende mindre arealer inden for de i § 11, stk. 1, nævnte områder til beplantning med skov eller til indretning af kamperingspladser og lignende anlæg eller anden anvendelse som rekreative områder for befolkningen.

§ 10. Arealer, der ligger omgivet af eller udfylder indskæringer i de i henhold til § 9 eller tidligere af det offentlige til tilsvarende formål erhvervede arealer, kan landbrugsministeren om fornødent foranledige eksproprieret efter de i forordning af 5. marts 1845, jfr. lov nr. 6 af 10. januar 1928, foreskrevne regler.

IV. Klitmyndighederne.

§ 11. Klitdirektøren er overordnet klitmyndighed i Hjørring, Thisted, Ringkøbing og Ribe amter samt for øen Rømø.

Stk. 2. I de øvrige dele af landet er amtsrådene overordnet klitmyndighed.

Stk. 3. De overordnede klitmyndigheder fører det almindelige tilsyn med lovens overholdelse, udarbejder for hvert finansår overslag over de nødvendige dæmpningsarbejder, jfr. § 4, og træffer afgørelser efter § 1, stk. 2, § 2, stk. 2, § 5, § 6, stk. 1 og 2, og § 8 samt udøver i øvrigt de beføjelser, som tilkommer sandflugtskommissionen efter § 13, stk. 2, vedrørende de under klitvæsenet eller vedkommende amts bestyrelse henlagte arealer.

Stk. 4. Amtsrådene foretager beskikkelse af overfogder udenfor de i stk. 1 nævnte områder.

§ 12. Overklitfogderne fører hver for sit område tilsyn med sandflugtsarealerne.

§ 13. For hver kommune, i hvilken der findes eller opstår sandflugtsstrækninger, nedsættes en sandflugtskommission bestående af overklitfogden, et medlem valgt af amtsrådet og et medlem valgt af kommunalbestyrelsen. De kommunale medlemmer af kommissionen vælges efter nyvalg til amtsråd og kommunalbestyrelser. Genvalg kan finde sted. Personer ansat under klitdirektoratet kan ikke vælges til kommunalt medlem af en sandflugtskommission.

Stk. 2. Sandflugtskommissionerne træffer afgørelse efter § 6, stk. 3 og 4, og § 7, påser, at der sker afmærkning og notering efter reglerne i § 3, afgiver indstilling med henblik på afgørelser efter § 1, stk. 2, § 2, stk. 2, § 4, § 5, § 6, stk. 1 og 2, og § 8, og bistår med udarbejdelsen af overslag efter § 11, stk. 3. I uopsættelige tilfælde kan overklitfogderne iværksætte de i § 7, stk. 2, nævnte arbejder.

§ 14. De af kommunalbestyrelserne til sandflugtskommissionerne valgte medlemmer fører hver i sin kommune stadigt tilsyn med sandflugtsarealerne og deres benyttelse samt drager omsorg for udførelsen af de arbejder, som er nødvendige til bekæmpelse af sandflugten.

Stk. 2. De kommunale medlemmer bistås herved af en eller flere af overklitfogden antagne klitfogder.

§ 15. Opstår der sandflugt i en kommune, hvori der ikke er nedsat en sandflugtskommission, har ejeren pligt til uopholdelig at underrette kommunalbestyrelsen, som skal undersøge forholdet og give indberetning til vedkommende overordnede klitmyndighed, jfr. § 11, stk. 1 og 2.

V. Almindelige bestemmelser.

§ 16. Landbrugsministeren fastsætter de nærmere regler om lovens gennemførelse.

Stk. 2. De af de overordnede klitmyndigheder trufne afgørelser kan indbringes for landbrugsministeren, jfr. dog stk. 3.

Stk. 3. De i § 1, stk. 2, § 6, stk. 4, og § 8 nævnte afgørelser kan alene indankes for vedkommende overlandvæsenskommission i overensstemmelse med lov nr. 213 af 31. marts 1949 om landvæsensretter.

§ 17. Regler om vederlag m. v. til de af kommunalbestyrelserne valgte medlemmer af sandflugtskommissioner samt til klitfogder fastsættes af landbrugsministeren efter forhandling med finansministeren.

Stk. 2. Amtsrådene fastsætter og udreder vederlag m. v. for de af disse beskikkede overklitfogder og medlemmer af sandflugtskommissioner.

§ 18. Købesummer, erstatninger, omkostninger og anlægsudgifter m. v. i henhold til §§ 9 og 10 afholdes af statskassen og bevilges på de årlige finanslove. Samme regel gælder om udgifter, der udredes forskudsvis til de i § 7, stk. 2, nævnte arbejder.

Stk. 2. Udgifterne ved sandflugtskommissionernes virksomhed, bortset fra de i § 17, stk. 2, omhandlede ydelser, og udgifterne ved dæmningsarbejder på de fredede arealer i det i § 11, stk. 1, anførte område afholdes forskudsvis af statskassen og bevilges på de årlige finanslove. Bortset fra

udgifter vedrørende de staten tilhørende arealer afholdes udgifterne endeligt med $\frac{2}{3}$ af statskassen, $\frac{1}{6}$ af vedkommende amtsfond og $\frac{1}{6}$ af vedkommende kommune.

Stk. 3. I de øvrige dele af landet afholder amtsfonden udgifterne ved sandflugtskommissionernes virksomhed og dæmningsarbejder på fredede arealer. Af disse udgifter refunderes dog $\frac{1}{6}$ af vedkommende kommune.

§ 19. Med bøde straffes den, der

- 1) overtræder § 5, § 6, stk. 1, § 6, stk. 4, 2. pkt., § 15 eller et i medfør af § 6, stk. 2 eller 3, meddelt forbud,
- 2) undlader at efterkomme et påbud i henhold til § 6, stk. 4, eller et i medfør af § 7, stk. 1, meddelt pålæg om indskrænkninger i brugen af et areal,
- 3) forsætligt beskadiger eller fjerner fredningsmærker, der er anbragt i medfør af § 3, stk. 1.

Stk. 2. Er overtrædelsen begået af et aktieselskab, andelsselskab eller lignende, kan der pålægges selskabet som sådant bødeansvar.

§ 20. Denne lov gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Stk. 2. Lov af 29. december 1857 angående sandflugtsstrækningers behandling m. m., lov af 29. marts 1867 angående sandflugtens dæmpning m. v., lov nr. 168 af 1. april 1921 om indførelse af lov af 29. marts 1867 om sandflugtens dæmpning m. v. samt af §§ 2-6 i lov af 29. december 1857 om sandflugtsstrækningers behandling i de sønderjydske landsdele, lov nr. 163 af 11. maj 1935 om tillæg til lov af 29. marts 1867 angående sandflugtens dæmpning m. v., lov nr. 707 af 31. december 1940 om tilplantning af heder, klitter og andre uopdyrkede arealer, § 1, stk. 4, 2. punktum, i lov nr. 145 af 28. april 1931 om jagten samt § 17, stk. 2, i lov nr. 107 af 31. marts 1953 om mark- og vejfred ophæves. Endvidere udgår i sidstnævnte lovs § 31, stk. 2, ordene „stk. 1” og i samme paragrafs stk. 3 ordene „og § 17, stk. 2”.

Stk. 3. Arealer, der i medfør af § 1, stk. 2, i lov nr. 163 af 11. maj 1935 er undtaget fra fredning efter de dagældende regler, omfattes ikke af reglerne i nærværende lovs kapitel I, medmindre de inddrages under fredning efter § 8.

Bemærkninger til lovforslaget.

Den gældende klitlovgivning indeholdes i lov af 29. december 1857 angående sandflugtsstrækningers behandling m. m., lov af 29. marts 1867 angående sandflugtens dæmpning m. v., lov nr. 168 af 1. april 1921 om indførelse af de nævnte love i de sønderjydske landsdele samt i lov nr. 163 af 11. maj 1935 om tillæg til lov af 29. marts 1867 angående sandflugtens dæmpning m. m.

Det samlede areal af klitstrækninger, som ejes af private eller af andre offentlige institutioner end klitvæsenet, udgør ca. 36 500 ha, hvoraf ca. 6 500 ha er undergivet fredning efter 1935-loven og ca. 3 600 ha er fredet efter den tidligere lovgivning. Klitvæsenets arealer omfatter ca. 44 600 ha fordelt på ca. 8 800 ha produktiv skov og tjenestejord, ca. 18 500 ha værnsskov, ca. 6 400 ha havklit, strandbred m. v. og ca. 10 900 ha anden klit, heder, moser og bevoksninger uden skovkarakter.

Kyststrækningen langs Jyllands vestkyst og på Fanø og Rømø er af en udstrækning på ca. 384 km. På ca. 152 km heraf ejes strandbredden af staten, nemlig ca. 102 km under landbrugsministeriet (klitvæsenet m. fl.), ca. 7 km under forsvarsministeriet og ca. 43 km under ministeriet for offentlige arbejder (vandbygningsvæsenet).

Lovforslaget tager sigte på at føre den anførte delvis ret gamle lovgivning a jour med de i tidens løb indvundne erfaringer og navnlig med udviklingen og lovgivningen i tiden efter gennemførelsen af tillægsloven af 1935 samt i forbindelse med en forenkling af de ret uoverskuelige lovbestemmelser at samle reglerne om bekæmpelse af sandflugt og om klit væsenet i en enkelt lov.

Ved rigsdagens behandling af tillægsloven af 1935 blev der særlig peget på, at den forøgede bebyggelse bevirker en ganske ureguleret færdsel ikke alene på strandbredden, som almenheden fra gammel tid har benyttet til færdsel, men også, navnlig af fodgængere, i de til strandbredden stødende klitter, hvorved beplantningen på disse udsattes for beskaadeligheder, således at der opstår fare for ny sandflugt. Ved loven blev der derfor sikret sandflugtsvæsenet mulighed for for Vestkystens vedkommende at regulere bebyggelsen og færdslen på strandbredden og de klitter, der ligger nærmest denne, og senere er der ved lov nr. 140 af 7. maj 1937 om naturfredning indført forbud mod bebyggelse på de øvrige strandbredder i landet og på nærmere angivne områder ved disse strande.

Der er herved skabt mulighed for, at sandflugts- og naturfredningsmyndighederne kan foretage en

effektiv regulering af bebyggelsen på strandbredden og dennes nærmeste arealer. I naturfredningslovens bestemmelser er der senest ved lov nr. 90 af 21. marts 1959 foretaget visse ændringer for at muliggøre et mere intensivt planlægningsarbejde bl. a. for at dæmme op mod en overhåndtagende sommerhusbebyggelse på naturskønne steder. Disse bestemmelser kan også bringes i anvendelse på strækninger langs den efter sandflugtslovgivningen fredede strandbred på Vestkysten, men disse er ikke omfattet af den efter naturfredningslovens § 25, stk. 1, gældende generelle 100 meter-grænse for bebyggelse.

Til kapitel I. Fredede strækninger.

I dette kapitel er samlet de almindelige regler om afgrænsningen af de fredede arealer, om ændringer heri, om sandflugtens dæmpning på de fredede arealer samt om benyttelse af disse.

Efter lov nr. 163 af 11. maj 1935 om tillæg til lov af 29. marts 1867 angående sandflugtens dæmpning m. m. omfatter de af hensyn til sandflugten fredede strækninger følgende områder:

- 1) strandbredden langs Skagerak og Vesterhavet i Hjørring, Thisted, Ringkøbing og Ribe amter samt på øen Rømø i Tønder amt,
- 2) den langs med den nævnte strandbred løbende havklit (den yderste klitrække eller ved uregelmæssige klitdannelse den til strandbredden stødende klitstrækning), dog aldrig over 500 meter fra strandbreddens inderste side,
- 3) områder uden for de under 1) og 2) nævnte, der af sandflugtskommissionerne med hjemmel i loven af 29. marts 1867 er indtaget til fredning og ikke senere på ny overleveret ejeren.

De herefter fredede arealer er — bortset fra strandbredden — afmærket på stedet ligesom der i sin tid er givet de pågældende ejere særskilt meddelelse om fredningen.

De kyststrækninger, der er undergivet offentlig fredning i henhold til lov af 11. maj 1935, blev ved § 25, stk. 4, i den senere gennemførte lov nr. 140 af 7. maj 1937 om naturfredning undtaget fra den i samme paragrafs stk. 1 omhandlede strandfredning, hvorefter der på de for græs vækst blottede strandbredder og på områder, der ligger inden for en afstand af indtil 100 meter fra disse eller, hvor en sådan strandbred ikke findes, fra daglig højvandslinie, ikke må opføres bygninger eller anbringes andre til beboelse, udsalgssted eller lignende bestemte indretninger. Hvor en ved sidstnævnte lovs

ikrafttræden eksisterende offentlig vej fører langs strandbredden inden for nævnte afstand, gælder reglen dog kun arealet på strandsiden af vejen.

Som følge af undtagelsesbestemmelsen i naturfredningslovens § 25, stk. 4, er der ikke fastsat byggelinie langs Jyllands vestkyst. Hvor det klitfredede område er under 100 meter bredt, er der således mulighed for bebyggelse nærmere strandbredden end 100 meter i modsætning **til**, hvad der er tilfældet langs landets øvrige kyster. Strækninger, hvor klitfredningen er under 100 meter, omfatter dels strandbredden tilgrænsende arealer, som på grund af strandmaterialet og arealernes jordbundsforhold ikke frembyder fare for sandflugt, herunder navnlig strækninger ved Bovbjerg, Lønstrup og Blåvand, dels klitarealer, der ikke blev medtaget ved fastsættelsen af fredningsgrænsen efter lov af 11. maj 1935 på grund af eksisterende bebyggelse med sommerhuse m. m. helt ud til strandbredden, således navnlig ved Gl. Skagen, Blokhuse, Henne og på Fanø, og endelig er fredningen visse steder kun gennemført i en mindre bredde end 100 meter fra strandbredden som følge af den sammenhængende havklits ringe udstrækning, således på strækninger i flere kommuner i Hjørring amt som Skallerup-Vennebjerg, Rubjerg-Mårup og Horne-Asdal, uanset at også de bag havklitten liggende arealer på nogle af disse strækninger er klit.

Selvom den tiltagende bebyggelse kunne gøre det ønskeligt også for alle arealer langs Vestkysten at holde bebyggelsen fjernet mindst lige så langt fra strandbredden som i landets andre egne, har man dog ment, at klitlovgivningen alene bør angå klitstrækninger og dertil knyttede arealer, således at der på strækninger, hvor der ikke findes klitdannelser inden for 100 meter fra strandbredden, alene kan gennemføres fredning for bebyggelse m. v. efter reglerne i naturfredningslovgivningen.

Til § 1.

Af reglerne i lovforslagets § 1 om fredningens udstrækning svarer *stk. 1, litra a*, ganske til § 1, stk. 1, 1. pkt., i lov af 11. maj 1935, medens *stk. 1, litra d*, omfatter de sandflugtsarealer, som ved lovens ikrafttræden er fredet efter reglerne i loven af 29. marts 1867 og ikke er blevet inddraget under fredningen efter § 1 i tillægsloven af 11. maj 1935, og *stk. 1, litra e*, omfatter sandflugtsarealer, som efter lovens ikrafttræden inddrages under fredning på grund af ejerens forsømmelighed eller efter hans begæring, jfr. lovforslagets § 8 og 1867-lovens § 10, 2. stk., og § 13 samt tildels § 9.

De foreslåede bestemmelser i § 1, *litra b og c*,

samt stk. 2, træder i stedet for § 1, stk. 1, 2.-3. pkt., i loven af 11. maj 1935. Ligesom de nugældende regler omfatter forslaget de langs strandbredden beliggende klitarealer i en bredde af højst 500 meter og udgangspunktet ved fredningens fastsættelse er den i henhold til nævnte lovs § 1, stk. 1, for hvert enkelt areal afsatte, konkrete fredningslinie; men forslaget adskiller sig fra de gældende regler på følgende væsentlige punkter:

- 1) Medens bestemmelsen i § 1, stk. 1, 2. pkt., i loven af 11. maj 1935 omfatter havklit, der betegnes som den yderste klitrække eller ved uregelmæssige klitdannelser den til strandbredden stødende klitstrækning, betegner forslaget de herhenhørende arealer som „klitstrækninger“, hvorved forudsættes, at disse også omfatter klitdannelser, der ikke umiddelbart grænser til strandbredden eller en denne tilstødende yderste klitrække, samt lavninger, der er omgivet af klit eller ligger mellem klitter og stranden. Den således foreslåede udvidelse må ses i sammenhæng med den hidtidige udvikling inden for sandflugtslovgivningen. Den indgriben i ejendomsforholdene, som foretoges ved lovene af 29. december 1857 og 29. marts 1867 samt de tidligere for dette område givne love og anordninger, begrundedes særligt ved den sandflugt eller fare for sandflugt, der kunne opstå ved naturkræfternes spil eller den særlige benyttelse, den stedlige befolkning gjorde af disse arealer, navnlig ved græsning af får på de udsatte strækninger. Bestemmelserne kunne derfor indskrænkes til at angå enkeltstrækninger. De siden foretagne dæmningsarbejder og tilplantninger af klitter har i væsentlig grad nedsat faren for sandflugt af disse årsager, men i stedet har offentlighedens færden, bebyggelse og anden stigende benyttelse af klitarealerne skabt andre problemer stigende med motoriseringens udbredelse, hvilket begrundede de ved loven af 11. maj 1935 fastsatte generelle, forebyggende fredningsforanstaltninger på den stranden nærmestliggende klit med understregning af *varetagelse også af rekreative hensyn på de af sandflugtsmæssige hensyn fredede arealer*.

Siden 1935 har den fortsatte stigning i motorførslen og turismen samt i behovet for sommerhusbyggeri, kampering og andet friluftsliv, som er yderligere intensiveret ved ferielovgivningen, medført en øget risiko for sandflugt og behov for dæmpning og for regulering med hensyn til bebyggelse og andre foranstaltninger, som kan forøge faren for sandflugt. I denne henseende vil det være af væsentlig betydning, at en sam-

menhængende yderste klitrække ikke kan afskære fredningens udstrækning til bagved liggende klitarealer, således som det er tilfældet efter den gældende regel i § 1, 1. stk., 2. pkt., i lov af 11. maj 1935. Det må derfor anses for ønskeligt, at der i tilfælde af sidstnævnte art åbnes en tilsvarende adgang som den for uregelmæssige klitdannelser efter den nævnte regel gældende til at give fredningen en bredere udstrækning i klitområdet, når der foreligger væsentligt behov for forebyggelse af sandflugt som følge af færdsels fortsatte intensivning, sommerhusbyggeri o. s. v. og uanset, om sandflugtsskade endnu ikke foreligger eller er umiddelbart truende.

- 2) Den efter loven af 11. maj 1935 fastsatte fredningslinje, der blev afmærket med pæle med passende mellemrum i terrænet, er i enkelte tilfælde revideret, hvor ganske særlige forhold har talt derfor, f. eks. ved en større, stabil tilbagevækst af kystlinjen; men i øvrigt er der ikke siden fastlæggelsen foretaget ændringer heri.
- Kystliniens forskydning gennem årene samt den ovennævnte udvikling med hensyn til byggeri og offentlighedens øgede færdsel m. v. har imidlertid bevirket sådanne ændringer i forholdene på og ved de i sin tid fredede strækninger, at det skønnes betimeligt at gennemføre en revision af fredningsgrænsen og derefter følge udviklingen ved periodiske revisioner. Det foreslås derfor i *stk. 2*, at en revision af fredningsgrænsen gennemføres inden 2 år efter lovens ikrafttræden og derefter mindst hvert 10. år, ligesom det i bestemmelsen fastsættes, efter hvilke retningslinier en sådan revision skal gennemføres, nemlig under hensyntagen dels til de ændringer, der måtte være sket i kystlinjen og i klitternes karakter og udstrækning, dels til mulighederne for sandflugts genopståen som følge af arealernes benyttelse, herunder bebyggelse eller forøget færdsel. Den gældende fredningslinje må være udgangspunktet for revisionen, og inddragelse af yderligere klitarealer under fredningen — bortset fra ændringer, som følger af den i *stk. 1, litra b*, foreslåede minimumsbredde af de fredede arealer på 100 meter, jfr. nedenfor under 3) — må bero *enten* på kystens tilbagevækst *eller* på en konkret bedømmelse af de sandflugtsmæssige forhold, hvilke spørgsmål efter lovforslagets §§ 11, 13 og 16 afgøres af klitdirektøren efter indstilling af vedkommende sandflugtskommission og under appel til vedkommende overlandvæsenkommission,

og fredningen kan aldrig udvides til at omfatte områder, der ligger mere end 500 meter fra strandbreddens inderste grænse.

- 3) I *stk. 1, litra b*, foreslås i modsætning til den gældende lovgivning fastsat en mindstebredde for fredningen af de strandbredden tilgrænsende klitstrækninger, hvorefter disse skal undergives en fredning, der strækker sig mindst 100 meter ind i landet, uanset om der på den pågældende strækning findes en sammenhængende yderste klitrække af mindre bredde, jfr. § 1, 1. stk., 2. pkt., i lov af 11. maj 1935. Dette vil som anført foran under 1) medføre en udvidelse af fredningen på enkelte klitstrækninger. Under fredningen efter denne bestemmelse foreslås også inddraget arealer af anden karakter, der er beliggende inden for 100 meter fra strandbredden. På sådanne strækninger vil bl. a. opførelse af sommerhuse og anden bebyggelse i umiddelbar nærhed af de relativt mindre klitdannelser ved den deraf følgende uro og færdsel på og ved disse medføre en betydelig fare for sandflugtens genopståen. En fredning af disse strækninger i samme bredde som på landets øvrige kyststrækninger må derfor anses for rimelig. Oftest vil disse arealer med hensyn til jordbundsforhold og bevoksning være af en sådan karakter, at de ikke kan udnyttes til landbrug, men de landbrugsmæssigt drevne arealer, som ved lovbestemmelsen måtte blive inddraget under fredning, vil fortsat kunne udnyttes landbrugsmæssigt, idet de arealer, som ved lovens ikrafttræden benyttes på denne måde, ikke omfattes af rådighedsindskrænkningerne efter forslaget § 6, *stk. 1*, jfr. bemærkningerne nedenfor til nævnte bestemmelse.
- 4) Den i § 1, stk. 1, sidste pkt., i lov af 11. maj 1935 fastsatte særlige bestemmelse om fredning — indtil 100 meter fra strandbreddens inderste side — af græs-, lyngsletter eller lignende, som har en bredde af mindst 20 meter og gennembrøder havklisten helt ud til strandbredden, er ikke optaget i lovforslaget, idet sådanne arealer forudsættes normalt omfattet af fredningen efter *stk. 1, litra b*. Sådanne arealer er dog også undtaget fra de i forslaget § 6, *stk. 1*, omhandlede rådighedsindskrænkninger, såfremt de ved lovens ikrafttræden benyttes landbrugsmæssigt. Er arealerne af væsentlig udstrækning og af en sådan beskaffenhed, at de findes egnede til landbrugsmæssig dyrkning eller lignende udnyttelse, kan de eventuelt ved revision, jfr. *stk. 2*, fritages for fredning.

Til § 2.

Den foreslåede bestemmelse i *stk. 1* svarer til reglen i § 1, *stk. 2*, i lov af 11. maj 1935. Ved afmærkningen af fredningslinien efter lovens gennemførelse blev bestående havneanlæg o. lign. holdt uden for fredningen, og reglen har ikke siden været benyttet. De hidtil givne fritagelser — også for så vidt angår de i henhold til nævnte regel meddelte undtagelser for arealer, som naturligt hørte til en allerede eksisterende bymæssig bebyggelse — opretholdes ved forslaget § 20, *stk. 3*.

Bestemmelsen i *stk. 2* svarer til de i § 3, nr. 2, og § 9 i lov af 29. marts 1867 anførte regler om udlevering af arealer til dæmpning på ejerens bekostning, således som disse regler er ændret ved § 4 i lov af 11. maj 1935.

Til § 3.

Den endelige fredningslinie efter loven af 11. maj 1935 er indtegnet på generalstabskort, der beror hos klitdirektoratet og sandflugtskommissionerne, og er i henhold til § 3, nr. 3, i loven af 29. marts 1867 afmærket i marken med doler og pæle med passende mellemrum, særligt således at grænsen i områder, hvor der foregår bebyggelse med sommerhuse o. lign., så vidt muligt har kunnet konstateres uden omfattende undersøgelse.

I paragraffens *stk. 1* foreslås for klitstrækningers vedkommende kravet om afmærkning i marken opretholdt. Medens det ikke findes nødvendigt at foranledige fredningslinien indtegnet på matrikelkortene, foreslås det i *stk. 2* at lade notat om fredningen indføre på ejendommenes blade i tingbogen, særligt af hensyn til købere af ejendomme, der gennem tingbogens oplysning bliver opfordret til hos klitmyndighederne eller ved undersøgelse på stedet at skaffe sig klarhed over fredningens udstrækning.

Til § 4.

Denne bestemmelse i forbindelse med forslagets § 14, *stk. 1*, træder i stedet for § 8, 1. pkt., i loven af 29. marts 1867, hvis første led er bortfaldet ved lov nr. 229 af 20. december 1929 om ordning og delvis ophævelse af det kommunale pligtarbejde.

Til § 5.

Paragraffens *stk. 1* svarer til de forbudsbestemmelser vedrørende byggeri m. v., der er indeholdt i § 17, sidste pkt., i loven af 29. marts 1867, således som disse er ændret ved § 3, *stk. 2*, i loven af 11. maj 1935. Disse regler har hidtil været administreret således, at bygninger m. v., der forefandt inden for fredningslinien ved stadfæstelsen af loven af

11. maj 1935, ikke er krævet fjernet, medens det ikke er anset for tilladt at foretage tilbygning til eller ombygning af dem, ligesom genopførelse f. eks. efter brand er anset for forbudt. Denne praksis foreslås lovfæstet ved paragraffens *stk. 2*.

Da forbudet må gennemføres af hensyn til den fare, enhver hindring i terrænet og særligt den med bygninger forbundne færdsel indebærer for opståen af sandflugt, er det ikke fundet muligt at foreslå undtagelsesbestemmelsen i *stk. 3* udvidet til også at omfatte de i naturfredningslovens § 25 undtagne bygninger m. v. til landbrugs- og skovbrugserhvervet.

På de hidtil fredede arealer må der i ganske særlig grad lægges vægt på at bevare den nuværende naturtilstand, således at der fremtidig — ligesom i hidtidig praksis — kun under ganske særlige omstændigheder tillades opførelse af bygninger m. v. og da kun, hvor det tjener rekreative formål for en større offentlighed, såsom sanitære anlæg ved opholdsarealer, kamperingspladser og eksisterende hoteller, ligesom der bør være mulighed for at imødekomme rimeligt begrundede ønsker om udvidelse af hoteller, restaurationer og kiosker ved badestrande.

Da den begrænsede udvidelse af de fredede områder, der sker ved reglen i forslagets § 1, *stk. 1, litra b*, som anført ovenfor må anses for nødvendig, fordi bebyggelse af disse områder medfører en betydelig fare for sandflugts genopståen, bør dispensation fra byggeforbudet for disse områders vedkommende i almindelighed kun gives i samme tilfælde som på de hidtil fredede arealer.

Såfremt klitmyndighederne herefter meddeler undtagelse fra byggeforbudet, må dispensationen om fornødent kunne gøres betinget af bygningernes fortsatte anvendelse til det pågældende formål, en rimelig vedligeholdelsestilstand, opretholdelse af vejadgang o. lign., hvilke betingelser normalt bør sikres ved tinglysning.

Til § 6.

Denne paragrafs *stk. 1* afløser de tilsvarende bestemmelser i henholdsvis § 3, *stk. 2*, i lov af 11. maj 1935 (forbud mod anbringelse af hegn m. v. og kampering) og § 17 i lov af 29. marts 1867 (forbud mod fjernelse af træer og planter, afbrænding af hede m. v.).

Disse forbud bør også gælde for arealer, der i henhold til lovforslagets § 1, *stk. 1, litra b*, inddrages under fredning, men som ikke er egentlige klitstrækninger; men en undtagelse foreslås dog indført for så vidt angår de arealer, der ved lovens ikrafttræden udnyttes landbrugsmæssigt, således at

der i tilfælde af fare for sandflugt fra sådanne arealer af klitmyndighederne må træffes særlige foranstaltninger i henhold til *stk. 3*.

I *stk. 2* foreslås der givet klitmyndighederne udtrykkelig hjemmel til på fredede klitstrækninger at tillade offentlig færdsel til fods og ophold eller af hensyn til fare for sandflugt at forbyde offentlig færdsel og ophold. Sådanne tilladelser og forbud er hidtil givet med hjemmel i § 18, 2. pkt., i lov af 29. marts 1867, hvorefter det offentlige for arealer, hvor dæmpningen besørges af det offentlige, indtræder i ejerens sted, jfr. § 17, stk. 2, og § 31 i lov nr. 107 af 31. marts 1953 om mark- og vejfred, hvorefter færdsel i fredklit, hvor det ved opslag er tilkendegivet, at færdsel er forbudt, straffes med bøde og i modsætning til anden uberettiget færdsel over anden mands grund er undergivet offentlig påtale. Da ejerne af klitstrækninger ofte ikke er klar over ejendomsgrænserne og normalt ikke selv har nogen interesse i at forbyde offentlig færdsel og ophold, har man ment at burde opretholde denne adgang for klitmyndighederne til at regulere færdselen for at fordele de skader, der ved offentlighedens adgang kan ske på de dæmpede klitter, over forskellige områder. Man må anse det for samfundsmæssigt rigtigt og rimeligt, at offentligheden i almindelighed som hidtil har adgang til de fredede arealer, men af sandflugtsmæssige hensyn må denne adgang indskrænkes til færdsel til fods og ophold, medens færdsel med køretøj og langvarigt ophold, jfr. bestemmelsen i *stk. 1* om kampering, ikke kan tillades.

Medens *stk. 2* angår offentlighedens adgang til klitarealer, kan klitmyndighederne efter forslaget *stk. 3* fastsætte forbud eller indskrænkninger i ejernes benyttelse af arealerne, hvis dette måtte være nødvendigt af hensyn til fare for sandflugt. Da sådan fare ofte kan være til stede i et længere tidsrum, nævnes særligt, at der kan blive tale om helt eller delvis forbud mod benyttelse af arealet til jagt og til privat færdsel, hvorunder falder f. eks. også automobilkørsel til lovligt opførte bygninger. Hjemmelen til disse foranstaltninger har hidtil måttet søges i den foran anførte regel i § 18, 2. pkt., i lov af 29. marts 1867 om det offentliges råden i ejerens sted, men det er dog ikke fundet nødvendigt at opretholde den heri særligt anførte ret for det offentlige til at disponere over jagtretten på klitlodderne, således at den ved § 3, stk. 1, i lov af 11. maj 1935 indførte ret for ejerne af de ved sidstnævnte lov fredede strækninger til at disponere over jagtretten, bortset fra indskrænkninger af hensyn til dæmpningsarbejder, foreslås gennemført for alle fredede klitarealer.

Bestemmelsen i *stk. 4*, hvorefter klitmyndig-

hederne fastsætter hvilke veje og stier, der må findes på de fredede klitstrækninger, svarer til § 3, nr. 4, i lov af 29. marts 1867, og reglen foreslås opretholdt under hensyn til den foran nævnte nødvendighed af klitmyndighedernes regulering af den offentlige færdsel i klitterne. Sandflugtskommissionernes skøn i denne henseende kan ifølge forslaget § 16, *stk. 3*, alene indankes for en overlandvæsenskommission.

Til kapitel II. Andre sandflugtsstrækninger.

Reglerne i dette kapitel tjener til afløsning af samtlige i den hidtidige lovgivning indeholdte bestemmelser om tilsyn med arealer, som er overladt til ejerens egen forebyggelse eller bekæmpelse af sandflugt.

Til § 7.

Bestemmelsen i *stk. 1* svarer til § 3, nr. 5, jfr. § 10, stk. 1, 3. pkt., i lov af 29. marts 1867; dog har man ment det nødvendigt også for disse arealers vedkommende at give klitmyndighederne hjemmel til om fornødent at give ejerne pålæg om indskrænkninger i arealets brug.

Stk. 2 svarer til nævnte § 10, stk. 1, næstsidste og sidste pkt., i lov af 29. marts 1867.

Til § 8.

Ved denne bestemmelse lempes de hidtidige regler i § 10, stk. 2, i lov af 29. marts 1867 om det offentliges overtagelse af sandflugtsdæmpning på et ikke-fredet areal i tilfælde af ejerens forsømmelighed med udførelsen af de ham pålagte arbejder, idet man har fundet det forsvarligt at se bort fra, at sandflugten skal være opstået uden ejerens skyld.

De overordnede klitmyndigheders afgørelser af spørgsmål om inddragelse af arealer under fredning i henhold til den heromhandlede paragraf kan ifølge forslaget § 16, *stk. 3*, indankes for vedkommende i overlandvæsenskommissionen.

Til kapitel III. Erhvervelse af klitarealer m. v.

1185 og 1816 påbegyndtes efter rentekammerets ordre anlæg af 5 klitplantager i Thisted amt til sandflugtens dæmpning. Arbejdet udførtes som pligtarbejde af klitsognene og hjælpesogne indtil 3 mil ind i landet, men plantningerne lykkedes ikke og blev efterhånden opgivet. Tanken om klitplantager kom dog på ny frem i forbindelse med rigsdagens behandling af sandflugtsloven af 26. marts 1852, og forsøgene blev derpå genoptaget på typiske arealer af klitter i de vestjyske amter.

Ved loven af 29. december 1857 gaves der hjemmel til at ekspropriere arealer i klitterne til beplantning, ligesom loven bestemte, at udgifterne hertil skulle afholdes af staten med $\frac{7}{10}$ og af amtet med $\frac{3}{10}$. Ved § 12 i lov af 29. marts 1867 bestemtes, at samtlige til træplantning indtagne arealer skulle overgå til statens ejendom, hvorefter fremtidige udgifter til erhvervelse, beplantning m. v. udelukkende skulle afholdes af statskassen, ligesom der blev givet hjemmel for statens erhvervelse ikke blot af egentlige sandflugtsstrækninger, men også af andre tilgrænsende arealer. I sidstnævnte lovs § 15, der angår forholdene i amterne uden for Vestkysten, blev der givet amtsrådene en tilsvarende ret til ekspropriation af sandflugtsarealer m. v.

Denne mulighed for ekspropriation er imidlertid ikke benyttet i de sidste 30 år, idet der sædvanligvis har foreligget tilstrækkelige frivillige tilbud om overdragelse af klitarealer m. v. til staten. Det samme gælder om ekspropriationsreglerne i lov nr. 707 af 31. december 1940 om tilplantning af heder, klitter og andre uopdyrkede arealer.

Før nævnte lov af 1940 ejede staten i alt 37 695 ha, henlagt under klitvæsenet, hvoraf ca. 7 600 ha er bevokset med produktiv skov og ca. 13 000 ha med værnskov.

I henhold til loven af 1940 er af klitdirektoratet indkøbt i alt 1 367 ha til en samlet pris af 209 535 kr., og klitdirektoratet har siden erhvervet ca. 3 294 ha til en pris af 854 048 kr. i henhold til særlige bevillinger på de årlige finanslove. En del af disse og tidligere erhvervede arealer er anvendt til indretning af kamperingspladser og lignende anlæg eller til rekreative områder for befolkningen, idet det som foran nævnt er formålstjenligt, at offentlighedens færdsel og ophold fortrinsvis samles på egnede steder under en vis kontrol, hvilket foruden at tilgodese sandflugtsmæssige hensyn også kan bidrage til en vis beskyttelse af plantagerne mod overlast.

Til § 9.

Da det er af betydning fortsat at kunne erhverve eller mageskifte arealer, navnlig til arrondering af de nuværende ejendomsgrænser og sikring af arealer til offentlighedens brug, foreslås det, at landbrugsministeren bemyndiges til at erhverve sådanne arealer til klitvæsenet ved køb eller mageskifte, og at der stilles en mindre, årlig bevilling på finansloven til rådighed til køb af arealer. Årlige rådighedsbeløb på 10 000—15 000 kr. på finanslovene må anses for tilstrækkelige til dækning af behovet for mindre arronderings- og suppleringskøb, idet det forudsættes, at eventuelle større, samlede areal-erhvervelser ligesom hidtil kun gennemføres efter

indhentet tilslutning fra bevillingsmyndighederne og med særskilt bevilling ved tillægsbevillingslov.

Til § 10.

Medens de tidligere gældende almindelige ekspropriationsbestemmelser foreslås ophævet, jfr. lovforslagets § 20, stk. 2, har man ment det nødvendigt at fastslå, at arealer dog kan erhverves ved ekspropriation, hvor særlig afgørende arronderingsmæssige hensyn gør sig gældende, nemlig hvor arealerne ligger omgivet af eller udfylder indskæringer i tidligere til lignende formål erhvervede arealer.

Ekspropriationerne foreslås foretaget af de almindelige ekspropriationskommissioner efter landbrugsministeriets begæring og ikke som hidtil af sandflugtskommissionerne.

Til kapitel IV. Klimmyndighederne.

Efter loven af 29. marts 1867, jfr. §§ 1 og 4 i loven af 11. maj 1935, er fordelingen af forretningerne vedrørende sandflugtslovgivningens håndhævelse i de 4 vestjyske amter og på Rømø således:

A.

Landbrugsministeren træffer afgørelse i følgende spørgsmål:

- 1) Størrelsen af de af sandflugtskommissionerne udarbejdede overslag over de for bestemte arbejder beregnede udgifter, for så vidt der ikke har kunnet opnås enighed herom mellem sandflugtskommissionen og klitdirektøren, og kommissionen forlanger spørgsmålet afgjort af ministeren, jfr. § 2, 2. pkt., i loven af 29. marts 1867.
- 2) Køb af arealer til beplantning med træer, jfr. § 2, 4. pkt., i loven af 29. marts 1867.
- 3) Fastsættelse af fredningslinier efter § 1 i loven af 11. maj 1935, herunder også undtagelse for så vidt angår ikke tidligere fredet havklit, der gennembyrdes af græs-, lyngsletter eller lignende af mindst 20 meters bredde.
- 4) Undtagelse fra fredning for havneanlæg eller arealer, som naturligt henhører til en allerede eksisterende bymæssig bebyggelse, jfr. § 1, stk. 2, i loven af 11. maj 1935.
- 5) Undtagelse fra forbudet mod bebyggelse m. v. i de i henhold til loven af 11. maj 1935 fredede strækninger i tilfælde, hvor klitdirektøren har nægtet en ansøgt tilladelse, jfr. nævnte lovs § 3, stk. 2.

Regler om udnævnelse og aflønning af klitdirektøren og de tre tjenestemandsansatte overklitfogder under klitdirektoratet er fastsat i den gældende tjenestemandsløvgivning.

B.

Klitdirektøren træffer afgørelse i følgende spørgsmål:

- 1) Godkendelse af de af sandflugtskommissionerne udarbejdede overslag over dæmningsarbejder, jfr. § 2, 1. pkt., i loven af 29. marts 1867.
- 2) Idømmelse af mulkter og eventuel afskedigelse for forsømmelser eller andre embedsforseelser af overklitfogder og klitfogder, jfr. § 2, 8. pkt., i loven af 29. marts 1867.
- 3) Godkendelse af indtagelse af sandflugtsarealer under offentlig fredning, jfr. § 10, stk. 2, i loven af 29. marts 1867.
- 4) Godkendelse af antagelse af klitfogder og af honorarer for ledelse og tilsyn, jfr. § 2, stk. 1 i slutningen, i loven af 11. maj 1935.
- 5) Tilladelse til kampering, anbringelse af hegn og opførelse af bygninger m. v., jfr. § 3, stk. 2, i loven af 11. maj 1935.
- 6) Overlevering til vedkommende ejer af arealer, der er fredet i henhold til loven af 11. maj 1935, jfr. dennes § 4.

C.

Sandflugtskommissionerne træffer afgørelse i følgende spørgsmål:

- 1) Beskikkelse af klitfogder, jfr. § 1, stk. 3, i loven af 29. marts 1867.
- 2) Bestemmelse om, hvilke arealer, der af hensyn til sandflugten skal være undergivet offentlig tilsyn, jfr. § 3, nr. 1, i loven af 29. marts 1867.
- 3) Overlevering til ejeren af arealer, der alene er fredet efter loven af 29. marts 1867, jfr. dennes § 3, nr. 2.
- 4) Afmærkning af grænserne for sandflugtsarealer, jfr. § 3, nr. 3, i loven af 29. marts 1867.
- 5) Tilladelse vedrørende veje og stier i de fredede arealer, jfr. § 3, nr. 4, i loven af 29. marts 1867.
- 6) Bestemmelse om, hvilke arbejder der af grundejeren skal foretages på ikke-fredede sandflugtsarealer, jfr. § 3, nr. 5, i loven af 29. marts 1867.
- 7) Anvisning af klittag og marehalm til dæmningsformål fra arealer, der er overleveret grundejerne, jfr. § 3, nr. 6, i loven af 29. marts 1867.

Sandflugtskommissionerne afgiver indstilling om følgende:

- 8) Forslag til og overslag over dæmningsarbejder, jfr. § 3, nr. 7, i loven af 29. marts 1867.
- 9) Undtagelse fra fredning for havneanlæg og arealer, der naturligt hører til en allerede eksis-

terende bymæssig bebyggelse, jfr. § 1, stk. 2, i loven af 11. maj 1935.

- 10) Tilladelse til kampering, anbringelse af hegn og opførelse af bygninger m. v., jfr. § 3, stk. 2, i loven af 11. maj 1935.
- 11) Indtagelse af sandflugtsarealer under offentlig fredning, jfr. § 10, stk. 2, i loven af 29. marts 1867.

For så vidt angår de øvrige amter danner hver amtsrådsreds et sandflugtsdistrikt for sig, og amtsrådet indtræder i de foran under A og B nævnte, henholdsvis landbrugsministeren og klitdirektøren tillagte funktioner, jfr. § 13 i lov af 29. marts 1867. Amtsrådene står dog i denne henseende under tilsyn af landbrugsministeren, der efter § 16, 1. pkt., i lov af 29. marts 1867 kan pålægge klitdirektøren at gennemgå sandflugtsstrækningerne for at påse, at de behandles forsvarligt, og at der tages fornødne forholdsregler til standsning af eventuel ny sandflugt. I henhold til nævnte § 16, 2. pkt., kan ministeriet endvidere om fornødent foranstalte udførelse på amtsfondens regning af manglende arbejder til sandflugtens bekæmpelse.

Lovforslaget opretholder ikke de foran anførte delingslinier for landbrugsministerens og klitdirektørens myndighedsområder. Efter forslaget er klitdirektøren overordnet klitmyndighed i de vestjyske amter, og amtsrådene overtager den tilsvarende funktion i de øvrige amter. I denne forbindelse skal dog fremhæves lovforslagets § 16, stk. 1, hvorefter landbrugsministeren fastsætter de nærmere regler om lovens gennemførelse, og *samme paragrafs* stk. 2, hvorefter de overordnede klitmyndigheders afgørelser kan indbringes for ministeren bortset fra visse afgørelser, for hvilke overlandvæsenkommissionen er ankeinstans.

Med hensyn til lovforslagets ændringer i den foran anførte fordeling af arbejdsopgaverne efter de nævnte love henvises til bemærkningerne nedenfor til kapitlets enkelte paragraffer. Dog bemærkes, at man ikke har fundet anledning til at opretholde den foran under litra C. 7 omhandlede hjemmel for sandflugtskommissionerne til at anvise marehalm m. v. til dæmningsformål, efter at klitvæsenet har erhvervet arealer, hvorfra disse materialer kan anvises.

Endelig bemærkes, at den i § 11 i lov af 29. marts 1867 omhandlede regel om valg af en klitmand til at repræsentere ejerne af uudsiftede sandflugtsstrækninger næppe længere vil kunne få praktisk betydning, hvorfor en tilsvarende bestemmelse ikke er optaget i lovforslaget.

Til § 11.

Vedrørende *stk. 1 og 2* henvises til bemærkningerne ovenfor.

De i *stk. 3* foreslåede bestemmelser vedrørende de overordnede klitmyndigheders kompetence kan sammenholdes således med det foran anførte, idet særligt henvises til de i indledningsbemærkningerne til nærværende kapitel anførte litra:

- a) Pålægget om udarbejdelse af overslag over hvert års dæmpningsudgifter, jfr. lovforslagets § 4, svarer til det under litra A. 1 og B. 1 anførte.
- b) Om hjemmelen til afgørelser efter § 1, *stk. 2*, om revision af fredningslinien henvises til bemærkningerne til nævnte bestemmelse, jfr. litra A. 3. Afgørelsen kan efter forslaget § 16, *stk. 3*, alene indankes for en overlandvæsenkommission.
- c) Ophævelse i henhold til lovforslagets § 2, *stk. 2*, af fredning efter forslaget § 1, *stk. 1*, litra *d* eller *e*, foreslås ligesom hidtil henlagt til de overordnede klitmyndigheder, jfr. foran litra B. 6.
- d) Også undtagelse fra byggeforbudet i forslaget § 5 afgøres af de overordnede klitmyndigheder, jfr. om de tidligere regler litra A. 5 og B. 5.
- e) Tilladelse i henhold til lovforslagets § 6, *stk. 1*, til kampering og anbringelse af hegn m. m. gives ligeledes fortsat af de overordnede myndigheder, jfr. foran litra B. 5.
- f) Tilladelse eller forbud i henhold til lovforslagets § 6, *stk. 2*, med hensyn til offentlig færdsel foreslås som i hidtidig praksis givet af de overordnede klitmyndigheder.
- g) Bestemmelse om inddragning af ikke-fredede arealer efter forslaget § 8 træffes som hidtil af klitdirektøren for de vestjyske amters vedkommende og af amtsrådene i de øvrige amter, jfr. foran litra B. 3. Afgørelsen kan efter lovforslagets § 16, *stk. 3*, indankes for overlandvæsenkommissionen.
- h) Bestemmelsen om, at de overordnede klitmyndigheder udøver de beføjelser, som tilkommer sandflugtskommissionen, for så vidt angår de under klitvæsenets eller vedkommende amts bestyrelse henlagte arealer, er i overensstemmelse med hidtidig praksis og begrundet i, at henholdsvis staten og amtsfonden i disse tilfælde alene bærer udgifterne til sandflugtsdæmpning, jfr. § 12 og § 13 i lov af 29. marts 1867 og § 2, *stk. 2*, i lov af 11. maj 1935, hvilken regel foreslås opretholdt ved lovforslagets § 18.
- i) Udnævnelse af overklitfogder udenfor amterne på Jyllands vestkyst foreslås som hidtil henlagt til amtsrådene, jfr. § 13, *stk. 2*, i loven af 29. marts 1867.

Til § 12.

Bestemmelsen om, at overklitfogder fører tilsyn med sandflugtsarealerne, svarer til den hidtidige regel i § 4 i lov af 29. marts 1867.

Til § 13.

I bestemmelsens *stk. 1*, der i øvrigt svarer til § 1, *stk. 2*, i lov af 29. marts 1867, er tilføjet, at de kommunale medlemmer vælges efter nyvalg til amtsråd og kommunalbestyrelser, hvilken regel i forvejen følges praktisk talt overalt. For at forebygge interessekonflikter foreslås det endvidere, at personer ansat under klitdirektoratet ikke skal kunne vælges som kommunalt medlem af en sandflugtskommission.

Det i *stk. 2* anførte vedrørende sandflugtskommissionernes afgørelser kan sammenholdes således med de hidtil gældende regler, jfr. de i de indledende bemærkninger til dette kapitel af lovforslaget anførte litra:

- a) Med hensyn til sandflugtskommissionens kompetence til at træffe afgørelse efter forslaget § 6, *stk. 3*, om indskrænkning i ejernes rådighed af hensyn til stedfindende dæmpningsarbejder henvises til bemærkningerne til nævnte paragraf.
- b) Bestemmelse i henhold til forslaget § 6, *stk. 4*, om, hvilke veje og stier der må findes på klitstrækninger, foreslås som hidtil truffet af sandflugtskommissionen, jfr. litra C. 5 foran. Kommissionens afgørelse herom kan ifølge forslaget § 16, *stk. 3*, alene indankes for vedkommende overlandvæsenkommission.
- c) Ved forslaget om, at sandflugtskommissionen træffer afgørelse efter lovforslagets § 7 om dæmpning af ikke-fredede sandflugtsstrækninger, er der ikke sket ændring i de bestående regler, jfr. foran litra C. 6.
- d) Det pålægges sandflugtskommissionerne som hidtil, jfr. foran litra C. 4, at påse, at den i lovforslagets § 3, *stk. 1*, omhandlede afmærkning af fredede arealer foretages, ligesom kommissionerne må påse, at den i *samme paragrafs stk. 2* foreslåede notering i tingbogen finder sted.
- e) Den foreslåede bestemmelse om, at sandflugtskommissionen afgiver indstilling i spørgsmål om revision af fredningslinien (forslaget § 1, *stk. 2*), om overgivelse af fredede arealer til dæmpning for ejerens bekostning (forslaget § 2, *stk. 2*), om foranstaltninger til sandflugtens dæmpning (forslaget § 4), om undtagelse fra bygningsforbudet (forslaget § 5), om færdselstilladelse og -forbud m. m. (forslaget § 6, *stk. 1 og 2*) og om inddragelse af et ikke-fredet areal (forslaget § 8) samt bistår med udarbejdelse af

overslag over dæmpningsudgifter, svarer til de under litra G. 8 og 10-11, anførte regler.

- f) Bestemmelsen om, at overklitfogden i uopsætte - lige tilfælde uden beslutning af sandflugtskommissionen kan iværksætte foranstaltninger til forhindring af sandflugt på ikke-fredede arealer, svarer til den gældende regel i § 10, stk. 1, 4. pkt., i lov af 29. marts 1867.

Til § 14.

Bestemmelsen svarer i alt væsentligt til reglerne i § 1, stk. 3, og § 5 i lov af 29. marts 1867. Da statskassen for den overvejende dels vedkommende afholder vederlaget til klitfogderne, foreslås antagelsen af disse henlagt til overklitfogden og ikke som tidligere til sandflugtskommissionen, jfr. ovenfor litra C. 1, med godkendelse af klitdirektøren, jfr. litra B. 4. Det forudsættes, at også afskedigelse af klitfogder kan foretages af overklitfogden.

Til § 15.

De i § 10, 1. og 2. pkt., i lov af 29. marts 1867 indeholdte regler om anmeldelse m. v. af nyopstået sandflugt foreslås ændret således, at underretningsskål gives til kommunalbestyrelsen mod nu sognefogden, og således at kommunalbestyrelsen efter en undersøgelse af forholdet afgiver indberetning til vedkommende overordnede klitmyndighed.

Til kapitel V. Almindelige bestemmelser.

Kapitlet indeholder regler om administrativ fastsættelse af gennemførelsesbestemmelser og om anke (§16), om afholdelse og fordeling af udgifter (§§ 17-18), om overtrædelser (§ 19) samt om ophævelse af ældre lovgivning.

Til § 16.

Medens der i de gældende love om sandflugtens dæmpning m. v. er fastsat ret udførlige regler om klitmyndighedernes varetagelse af deres hverv, bekendtgørelse af fredningsliniens fastsættelse, dæmpningsarbejdernes udførelse, adkomstberigtigelser m. v., har man anset det for mere hensigtsmæssigt, at de nærmere forskrifter for klitmyndighedernes virksomhed fastsættes administrativt af landbrugsministeren.

Ifølge § 7, stk. 2, i lov af 29. marts 1867 og § 1, stk. 2, i lov af 11. maj 1935 kan følgende spørgsmål indankes for en overlandvæsenskommission, jfr. lov nr. 213 af 31. marts 1949 om landvæsensretter:

- 1) Hvilke strækninger, der skal være undergivet tilsyn og fredning efter lov af 29. marts 1867.
- 2) Hvilke veje og stier, der er tilladt i de fredede strækninger.

Endvidere skal landbrugsministeren i visse tilfælde, inden han træffer endelig afgørelse i spørgsmål om undtagelse af større under havneanlæg eller eksisterende bymæssig bebyggelse hørende arealer fra den ved lov af 11. maj 1935 gennemførte fredning af strandbred og havklit, forelægge vedkommende overlandvæsenskommission sagen.

Ved de i *stk. 2 og 3* foreslåede bestemmelser ændres appelreglerne således, at klitmyndighedernes afgørelser kan indankes for overlandvæsenskommissionen i følgende tilfælde:

- a) Klitdirektørens afgørelse i forbindelse med fredningsliniens revision i henhold til forslagets § 1, *stk. 2*.
- b) Sandflugtskommissionens bestemmelse om, hvilke veje og stier der må findes på klit- og sandflugtsstrækninger, jfr. forslagets § 6, *stk. 4*.
- c) De overordnede klitmyndigheders inddragelse af et areal under fredning i tilfælde, hvor ejeren ikke har opfyldt de givne pålæg til sandflugtens bekæmpelse, jfr. forslagets § 8.

I øvrigt fastslås det, at alle andre af de overordnede klitmyndigheder trufne afgørelser kan indbringes for landbrugsministeren. Derimod kan sandflugtskommissionerne fastsætte forbud eller indskrænkning vedrørende arealernes benyttelse (forslagets § 0, *stk. 3*), og pålægge ejerne af ikke-fredede sandflugtsstrækninger at udføre arbejder til afværgelse af sandflugt eller om fornødent selv lade disse arbejder udføre (forslagets § 7), uden at disse spørgsmål kan indbringes hverken for landbrugsministeren eller vedkommende overlandvæsenskommission, jfr. forslagets § 13, *stk. 2*, sammenholdt med § 11, *stk. 3*, og § 16, *stk. 2-3*.

Til § 17.

Efter at det ved § 2, stk. 1, i lov af 11. maj 1935 er bestemt, at vederlag for ledelse og tilsyn til de sognekommunale medlemmer af sandflugtskommissioner samt til klitfogderne — i modsætning til tidligere efter §§ 5 og 6 i lov af 29. marts 1867 — medregnes i de samlede dæmpningsudgifter, hvoraf statskassen afholder $\frac{2}{3}$, jfr. lovforslagets § 18, har man fundet det naturligt at foreslå, at landbrugsministeren efter forhandling med finansministeren fastsætter nærmere regler om disse vederlag.

Ved *stk. 2* foreslås de i nævnte § 6 samt i § 13, stk. 2, i lov af 29. marts 1867 indeholdte regler om fastsættelse og udredelse af vederlag m. v. til de af amtsrådene beskikkede overklitfogder og medlemmer af sandflugtskommissioner opretholdt.

Til § 18.

De til lovens gennemførelse fornødne midler af statskassen foreslås i *stk. 1 og 2* bevilget på de årlige finanslove.

Efter § 8 i lov af 29. marts 1867 fordeles udgifterne ved sandflugtens dæmpning i de vestjyske amter således:

Den pågældende kommune udreder forskudsvis alle udgifter og får heraf refunderet af statskassen $\frac{1}{2}$ af overslagets udgifter og af amtsfonden $\frac{1}{6}$ ugeledes af overslagets udgifter. Af resten af udgifterne, der kan være større eller mindre end overslagsbeløbet, pålignes halvdelen ejerne af sandflugtsstrækningerne efter disses areal, medens den resterende halvdel afholdes af kommunekassen. Det bemærkes, at kommunerne i vidt omfang har undladt at opkræve lodsejernes andel efter § 8 i lov af 29. marts 1867, således at denne del af udgiften er afholdt over kommunens almindelige regnskab.

For så vidt angår de efter § 1 i lov af 11. maj 1935 fredede arealer, der omfatter ca. $\frac{2}{3}$ af de på Vestkysten værende fredede sandflugtsstrækninger, er fordelingen dog ændret ved § 2 i nævnte lov, idet statskassen afholder $\frac{2}{3}$, amtsfonden $\frac{1}{6}$ og vedkommende kommune $\frac{1}{6}$ af udgifterne, således at statskassen — bortset fra eventuelle mer- eller mindreudgifter i forhold til overslaget — har overtaget den del af udgifterne, der efter bestemmelsen i lov af 29. marts 1867 skulle pålignes ejerne af sandflugtsstrækninger.

Ved *stk. 2* foreslås den i § 2 i lov af 11. maj 1935 fastsatte fordeling af udgifterne mellem statskassen, vedkommende amtsfond og kommunen anvendt på udgifter på samtlige fredede arealer, bortset fra de staten, d. v. s. særligt de landbrugsministeriet (klitdirektoratet), forsvarsministeriet og ministeriet for offentlige arbejder (vandbygningsvæsenet) tilhørende arealer, hvor staten som hidtil bør afholde samtlige udgifter ved dæmpningen, jfr. § 2, *stk. 2*, i lov af 11. maj 1935.

Stk. 3 opretholder den ved § 13 i lov af 29. marts 1867 fastsatte regel, hvorefter amtsfonden udenfor Vestkyst-amterne overtager den del af udgifterne, der efter nævnte lovs § 8 i de vestjyske amter afholdes af statskassen. Det foreslås dog, at amtsfonden, mod hidtil kommunerne, skal udrede de nødvendige beløb forskudsvis, og refusionsbeløbene foreslås refunderet efter de faktiske udgifter og ikke efter overslagssummerne, ligesom det også foreslås, at udligning på sandflugtsstrækningernes ejere af halvdelen af kommunernes tilsvarende bortfalder. Det forudsættes herved, at landbrugsministeriet i særlige tilfælde med godkendelse af bevillingsmyndighederne kan yde tilskud til amter, for hvilke udgifterne til sandflugtens dæmp-

ning måtte blive ekstraordinært store og ikke modsvares af indtægter, hidrørende fra f. eks. hugst eller parkeringsafgifter o. lign. fra de amter tilhørende, som sandflugtsstrækninger erhvervede arealer; men da der ikke i praksis har vist sig behov for at benytte den herom gældende regel i § 14, sidste *stk.*, i lov af 29. marts 1867, har man ikke fundet anledning til at optage en særlig bestemmelse herom i lovforslaget.

Til § 19.

Efter § 17 i lov af 29. marts 1867, hvis sidste punktum er ændret ved § 3, jfr. § 5, i lov af 11. maj 1935, kan der pålægges bødestraf for fjernelse af træer eller planter, som tjener til sandflugtens dæmpning, samt for overtrædelse af forbudet mod byggeri, kampering og anbringelse af hegn m. v., i hvilke tilfælde de ulovligt anbragte indretninger kan forlanges fjernet under anvendelse af tvangsbøder.

Reglerne om straf for uberettiget færdsel i fredede klitter efter § 18 i lov af 29. marts 1867 er ophævet ved lov nr. 107 af 31. marts 1953 om mark- og vejfred, jfr. bemærkningerne foran til § 6, *stk. 2*.

Ifølge § 10 i lov af 29. marts 1867 straffes undladelse af anmeldelse af nyopstået sandflugt i en kommune, hvor sandflugtskommissionen ikke tidligere har været i virksomhed, ligeledes med bøde.

Disse regler foreslås dels opretholdt og for så vidt angår reglerne om straf for uberettiget færdsel på ny indført i sandflugtslovgivningen, idet overtrædelse af samtlige forbudsbestemmelser i §§ 5-6 og § 15 samt forbud meddelt i medfør af § 6, *stk. 2 eller 3*, og undladelse af at efterkomme påbud i henhold til § 6, *stk. 4*, eller pålæg om indskrænkninger i brugen af et areal efter § 7, *sik. 1*, foreslås inddraget under straffebestemmelsen. Man har dog ikke fundet det nødvendigt at give hjemmel for anvendelse af tvangsbøder, medens der udtrykkeligt er anført straffehjemmel for forsætlig fjernelse eller beskadigelse af fredningsmærker, idet der i praksis er forekommet tvivl om anvendelse af straffelovens § 179 på fjernelse af fredningsmærker.

Til § 20.

Ved denne bestemmelse foreslås bl. a. hele den tidligere lovgivning om sandflugt og tilplantning ai klitter m. v. ophævet.

Efter at jagtretten på de fredede strækninger, således som allerede sket for de efter lov af 11. maj 1935 fredede arealer, som helhed foreslås overladt grundejerne, foreslås endvidere § 1, *stk. 4, 2. pkt.*, i jagtloven ophævet. Da reglerne om straf for uberettiget færdsel i fredklit på ny er indført i sandflugtslovgivningen, jfr. bemærkningerne til § 19, foreslås endelig § 17, *stk. 2*, i mark- og vejfredsloven ophævet.

Udkast

til

Bekendtgørelse om sandflugtens bekæmpelse.

I medfør af § 16, stk. 1, i klitlov nr.
af fastsættes herved følgende:

I. Klitmyndighederne.

§ 1. De i henhold til den tidligere sandflugtslovgivning foretagne beskikkelser af overklitfogder står fortsat ved magt. Det samme gælder om amtsrådenes og kommunalbestyrelsernes valg af medlemmer til sandflugtskommissionerne, dog kun indtil ny kommunale valg har fundet sted. Såfremt en person ansat under klitvæsenet måtte være valgt til kommunalt medlem af en sandflugtskommission, træffer klitdirektøren efter indstilling af overklitfogden afgørelse om, hvorvidt det pågældende medlem kan fortsætte den resterende tid af den kommunale valgperiode.

Stk. 2. De af amtsrådene og kommunalbestyrelserne udpegede medlemmer af sandflugtskommissioner skal være bosiddende i vedkommende amt og kommune. Medlemmerne må ikke være uden rådighed over deres bo.

Stk. 3. Efter nyvalg giver amtsråd og kommunalbestyrelser snarest muligt vedkommende overklitfoged meddelelse om deres valg af medlemmer til sandflugtskommissionerne. Overklitfogden underretter de overordnede klitmyndigheder om sandflugtskommissionernes sammensætning.

II. Sandflugtskommissionerne.

§ 2. Sandflugtskommissionernes forhandlinger ledes af overklitfogden og føres mundtligt. Samtlige medlemmer skal deltage i afgørelser, der efter klitloven er henlagt til kommissionerne, og så vidt muligt i behandlingen af kommissionernes sager i øvrigt.

Stk. 2. Over forhandlingerne føres en protokol, der autoriseres af den overordnede klitmyndighed. Protokollen underskrives af de medlemmer, der har deltaget i forhandlingerne. Udskrifter af protokollen tilsendes efter hvert møde de overordnede klitmyndigheder og vedkommende kommunalbestyrelse.

Stk. 3. Efter forudgående bekendtgørelse i de efter overklitfogdens skøn på egnen mest udbredte dagblade gennemgår sandflugtskommissionen hvert forår de i kommunen værende klitstrækninger og fastsætter senest hvert års 1. juli hvilke arbejder, der i finansåret vil være at udføre til sandflugtens dæmpning, samt udarbejder indstilling til overslag herover. Overslaget indsendes til den overordnede klitmyndighed senest hvert års 1. august.

Stk. 4. Til kommissionens forhandlinger indkaldes ejerne af de pågældende sandflugtsstrækninger enten ved bekendtgørelse som anført i stk. 3 med en kort angivelse af forretningens formål og det berørte område, eller ved anbefalet brev. Til kommissionens møder vedrørende overslag over og arbejdsplan for sædvanlige arbejder til sandflugtens dæmpning er indkaldelse dog ufornøden.

§ 3. Alle omkostninger ved sandflugtskommissionernes behandling af sagerne afholdes efter reglerne i klitlovens § 18, stk. 2 og 3, af statskassen for så vidt angår Hjørring, Thisted, Ringkøbing og Ribe amter samt øen Rømø, og i øvrigt af amtsfonden.

III. Sandflugtsarbejder m. v.

§ 4. De overordnede klitmyndigheder giver sandflugtskommissionerne meddelelse om, hvilke af de i arbejdsplanen angivne arbejder der er godkendt til udførelse.

Stk. 2. Det kommunale medlem af sandflugtskommissionen drager omsorg for udførelsen af de arbejder, som er godkendt på arbejdsplanen, samt afholder arbejds løn og vederlag for leverancer af forskudsbeløb, som overklitfogden i fornødent omfang anviser det pågældende medlem.

Stk. 3. De udførte arbejder kontrolleres af overklitfogden, der herom afgiver indberetning til den overordnede klitmyndighed.

Stk. 4. I uopsættelige tilfælde kan overklitfogden foranstalte udførelse af arbejder, som ikke er optaget på arbejdsplanen. Meddelelse herom bilagt udskrift af protokollen må dog straks gives til de overordnede klitmyndigheder med oplysning om de forventede udgifter til arbejds udførelse.

IV. Revision og afmærkning af fredningsgrænsen.

§ 5. På grundlag af kortmateriale m. v., som klitdirektøren tilstiller kommissionerne, og oplysninger i sandflugtsprotokollen m. m. om ændringer i de i sin tid fastsatte fredninger, gennemgår sandflugtskommissionerne inden 19. samtlige fredede strækninger i de i klitlovens § 11, stk. 1, anførte områder med henblik på eventuelle ændringer af fredningslinien under hensyn til de i tidens løb skete tilbagerykninger af kysten og ændringer i klitternes karakter og udstrækning samt til mulighederne for sandflugts genopståen som følge af arealernes benyttelse.

Stk. 2. Fredningen kan ikke udvides til områder, der ligger mere end 500 meter fra den på revisionstidspunktet konstaterede inderste grænse for strandbredden eller, hvor en sådan ikke findes, fra højeste daglig vandstandslinie.

Stk. 3. Inden afgiver sandflugtskommissionerne en nøje motiveret indstilling til klitdirektøren om fredningsgrænsens fremtidige fastsættelse med tydelig angivelse heraf på det foreliggende kortmateriale.

§ 6. Ved fremtidige revisioner af fredningsgrænsen afgiver sandflugtskommissionen indstilling om ændringer, når den under hensyn til de i § 5 anførte forhold skønner, at der er behov herfor. En almindelig gen-

nemgang af fredningslinien med henblik på eventuel ændring af denne skal dog omfatte samtlige fredede arealer indenfor enten kommunen eller et ejerlav og skal foretages så betids, at alle arealer indenfor området er gennemgået inden udløbet af hver følgende 10 års periode. Om gennemgangen gives meddelelse til klitdirektøren også i tilfælde af, at ændringer ikke skønnes nødvendige.

§ 7. Klitdirektøren meddeler sandflugtskommissionen sin afgørelse om fredningsgrænsens fastlæggelse. Afgørelsen fremlægges til kommissionens protokol.

§ 8. Såfremt der ved revisionen af fredningslinien inddrages arealer under klitfredning, der ikke hidtil har været omfattet af sådan fredning, eller en ejers begæring om undtagelse ikke har kunnet imødekommes, giver sandflugtskommissionen de pågældende ejere meddelelse i anbefalet brev med bemærkning om, at afgørelsen kan indankes for vedkommende overlandvæsenskommission.

§ 9. Ved almindelige revisioner fremlægger sandflugtskommissionen i øvrigt det pågældende kortmateriale, hvorpå den hidtil gældende og den fremtidige fredningslinie er indtegnet, til gennemsyn på kommunkontoret eller andet passende sted indenfor kommunen. Fremlæggelsen bekendtgøres to gange med mindst 8 dages mellemrum som angivet i § 2, stk. 3, med angivelse af, at afgørelsen kan indankes for overlandvæsenskommissionen.

§ 10. Fredningsgrænsens afmærkning foranstaltes udført af overklitfogden efter klitdirektørens nærmere bestemmelse.

§ 11. Sandflugtskommissionerne kan om nødvendigt antage en landinspektør til bistand ved fredningsliniens revision og afmærkning.

V. Notering i tingbogen.

§ 12. Når den i § 5 omhandlede revision af fredningslinien er tilendebragt, noteres fredningen ved sandflugtskommissionens foranstaltning på tingbogens blade for de ej en-

domme, som helt eller delvis omfattes af fredningen.

Stk. 2. Kommissionens begæring om notering i tingbogen udfærdiges i 3 ligelydende eksemplarer, normalt under eet for samtlige af fredningen berørte matrikelnumre inden for et ejerlav. For matrikelnumre, som kun delvis er omfattet af fredningen, angives dette i begæringen. 2 eksemplarer indsendes til tinglysningskontoret med anmodning om notering af fredningen i tingbogen samt om tilbagesendelse af det ene eksemplar til kommissionen med påtegning om, at notering er sket. Dette eksemplar opbevares som bilag til protokollen, medens det tredje eksemplar, suppleret med tinglysningskontorets påtegning og eventuelle bemærkninger, indsendes til den overordnede klitmyndighed.

Stk. 3. Samtidig med fremsendelse af begæring om notering i tingbogen giver sandflugtskommissionen så vidt muligt de pågældende ejere meddelelse herom.

Stk. 4. Ved senere udstykning af et af fredningen delvis omfattet matrikelnummer afgiver sandflugtskommissionen på begæring erklæring om, hvorvidt fredningen helt eller delvis omfatter de enkelte parceller. Med begæringen skal indsendes kopi af matrikelkortet, hvorpå de enkelte parceller er indteget. Kommissionen kan inden afgivelse af erklæring forlange sig fornødne supplerende oplysninger, herunder specialkort og måleblade, forelagt.

VI. Dispensationer fra fredningen.

A. Bygninger o. lign.

§ 13. Den grundejer, der måtte ønske dispensation fra klitlovens forbud mod bebyggelse af fredede strækninger eller mod tilbygning til eller ombygning eller genopførelse af eksisterende bygninger m. v., kan indgive andragende herom til sandflugtskommissionens formand. Andragendet må indeholde fornøden oplysning om den påtænkte bebyggelses art og beliggenhed på ejendommen samt om dennes matrikelbetegnelse.

Stk. 2. Andragendet fremsendes med sandflugtskommissionens indstilling til den overordnede klitmyndighed. Indstillingen må indeholde en redegørelse for det pågæl-

dende areals og de omliggende arealers dæmpningstilstand og bebyggelse samt om adgangsforholdene såvel til arealet som til strandbredden.

§ 14. De overordnede klitmyndigheder kan bemyndige overlitfogderne til at meddele tilladelse, gældende for een sommer ad gangen og i øvrigt på nærmere fastsatte vilkår, til opstilling af badehuse, kiosker og strandlysthuse på den fredede strandbred.

§ 15. På fredede arealer vil der kun under ganske særlige omstændigheder kunne tillades opførelse af bygninger m. v. og i almindelighed kun, hvor indretningen tjener rekreative formål for en større offentlighed, såsom sanitære anlæg ved opholdsarealer, kamperingspladser og eksisterende hoteller. Det samme gælder udvidelse af hoteller, restaurationer og kiosker ved badestrande.

§ 16. Undtagelse fra byggeforbudet kan om fornødent gøres betinget af bygningernes fortsatte anvendelse til det pågældende formål, en rimelig vedligeholdelsestilstand, opretholdelse af vejadgang o. lign. Disse vilkår kan kræves sikret ved tinglysning af deklaration forud for pantegæld med vedkommende klitmyndighed som påtaleberettiget.

§ 17. Når sandflugtskommissionen modtager den overordnede klitmyndigheds afgørelse, indføres i sandflugtsprotokollen oplysning om bygningens art, beliggenhed, grundflade og antal etager samt de for tilladelsen fastsatte særlige vilkår.

B. Hegn, græsning, kampering m. v.

§ 18. Andragender om undtagelse fra klitlovens forbud mod fjernelse af træer m. v., anbringelse af hegn eller andre afspærringer, græsning, afbrænding eller kampering indgives til sandflugtskommissionen, der med sin indstilling videresender ansøgningen til den overordnede klitmyndighed.

§ 19. Tidligere givne tilladelser til op sætning af hegn og andre afspærringer samt til græsning og kampering er fortsat gældende, men sandflugtskommissionerne gennemgår disse og afgiver indstilling til de

overordnede klitmyndigheder om, hvorvidt tilladelserne bør opretholdes, eventuelt på særlige vilkår, eller tilbagekaldes.

§ 20. Ved indstilling om tilladelser til opsætning af hegn og andre afspærringer skal sandflugtskommissionen oplyse, om der er anledning til at betinge tilladelsen af etablering af passende indretninger til letelse af almenhedens passage.

VII. Arealernes benyttelse m. v.

§ 21. Så vidt muligt samtidig med den i § 2, stk. 3, omhandlede årlige gennemgang af sandflugtsstrækningerne bestemmer sandflugtskommissionen hvilke forbud eller indskrænkninger i ejernes benyttelse af klitstrækningen, der må fastsættes af hensyn til fare for sandflugt.

Stk. 2. Meddelelse herom gives af sandflugtskommissionen til arealets ejer samt til eventuelle brugere, såfremt disse måtte være kommissionen bekendt.

§ 22. Andragende om tilladelse til eller forbud mod offentlig færdsel til fods eller ophold på klitstrækninger kan af kommunen, grundejerforeninger eller interesserede lods-ejere indgives til sandflugtskommissionen. ligesom spørgsmålet om tilladelse af denne art kan rejses af de overordnede klitmyndigheder, medens sandflugtskommissionen af egen drift kan tage spørgsmålet om forbud af hensyn til fare for sandflugt op til behandling.

Stk. 2. Kommissionens indstilling må indeholde en udførlig redegørelse for de pågældende og omgivende arealers dæmpnings-tilstand, de i de sidste år herpå udførte dæmpningsarbejder og udgifterne hertil samt en udtalelse om behovet for tilladelse til eller forbud mod offentlig færdsel.

§ 23. Sandflugtskommissionerne bemyndiges til at meddele ejere, men ikke brugere, af klitstrækninger, tilladelse til at forbyde offentlig færdsel på det dem tilhørende areal i indtil 40 meter afstand fra beboede bygninger, dog på betingelse af, at ejerne selv besørger det efter kommissionens skøn fornødne til sandflugtens dæmpning på det pågældende areal.

VIII. Veje og stier.

§ 24. De på klitstrækninger hidtil tilladte veje og stier kan opretholdes, indtil sandflugtskommissionen træffer nye bestemmelser herom.

Stk. 2. Der udfærdiges af hver sandflugtskommission en fortegnelse over de udlagte veje og stier over de fredede klitstrækninger. Fortegnelsen indføres i protokollen og føres a jour med senere vedtagelser.

Stk. 3. Ved nedlægning af hidtil tilladte veje og stier, som er eneste adgang til en lod, skal sandflugtskommissionen påse, at der tilvejebringes anden fornøden adgang til lodden.

Stk. 4. Sandflugtskommissionens afgørelser angående udlæggelse eller nedlæggelse af veje og stier meddeles arealets ejer med bemærkning, at afgørelsen alene kan indankes for vedkommende overlandvæsenskommission.

Stk. 5. Når bestående veje eller stier nedlægges, træffer sandflugtskommissionen foranstaltninger til skiltning og afspærring af adgangen.

IX. Behandling af ikke-fredede sandflugtsstrækninger.

§ 25. Når sandflugtskommissionen ved sin årlige gennemgang af de fredede strækninger eller ved meddelelse fra de overordnede klitmyndigheder, eventuelt efter anmeldelse fra vedkommende kommunalbestyrelse, bliver opmærksom på fare for sandflugt på eller fra ikke-fredede strækninger, indkaldes ejerne til forhandling.

Stk. 2. Såfremt der ikke opnås forlig om den fremtidige behandling af arealet, pålægger sandflugtskommissionen ved anbefalet brev ejeren for egen regning indenfor en fastsat frist at udføre de nødvendige arbejder for at forhindre sandflugt og træffer bestemmelse om eventuelle indskrænkninger i brugen af arealet.

Stk. 3. Forsømmer ejeren rettidigt at udføre de ham pålagte arbejder, kan sandflugtskommissionen udføre disse for ejerens regning efter de foran anførte regler om sandflugtsarbejder og om fornødent inddrive omkostningerne ved udpantning.

Stk. 4. Afgørelse efter stk. 2-3 kan ikke

indbringes for de overordnede klitmyndigheder eller indankes for overlandvæsenskommissionen.

§ 26. I uopsættelige tilfælde kan overklitfogden bringe arbejderne til udførelse uden sagens forudgående behandling i sandflugtskommissionen.

§ 27. Hvis ejeren af en ikke-fredet sandflugtsstrækning ikke opfylder pålæg i henhold til § 25, kan de overordnede klitmyndigheder i stedet for udførelse af arbejdet for ejerens regning bestemme, at arealet inddrages under fredning efter klitloven.

Stk. 2. Inddragelse af et areal under fredning kan tillige ske efter ejerens begæring.

Stk. 3. Ved sandflugtskommissionens indstilling om fredning må der redegøres for de omtrentlige omkostninger ved arealets

istandsættelse, dets bebyggelses- og vejforhold og hidtidige benyttelse, ligesom der må gives oplysning om de omliggende arealers benyttelse og dæmpningstilstand, og om det skønnes nødvendigt at fastsætte eller fastholde forbud eller indskrænkninger vedrørende arealernes benyttelse.

Stk. 4. De overordnede klitmyndigheders afgørelse efter denne bestemmelse kan indankes for overlandvæsenskommissionen.

X. Almindelige bestemmelser.

§ 28. Ved overlandvæsenskommissionens behandling af sager i henhold til klitloven skal såvel landbrugsministeriet som vedkommende overordnede klitmyndighed indkaldes særskilt. Sandflugtskommissionen betragtes altid som part i sagen.

Statens andel i udgifterne til dæmpning i de fredede klitter.

År	1867-loven	1935-loven	Begge love	Ekstraordinære dæmpnings- arbejder	Kystsikring
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
1926	19 575				
1927	19 085				
1928	19 101				
1929	19 726				
1930	18 153				
1931	16 935				
1932	16 645				
1933	16 493				
1934	17 360				
1935	9 059	16 499	25 558		
1936	7 614	20 814	28 428		
1937	7 539	28 989	36 532		
1938	8 131	30 843	38 974		
1939	8 185	33 852	42 037		
1940	8 064	29 327	37 391	4 717	
1941	8 979	30 209	39 188	4 109	2 394
1942	10 263	31 010	41 273	5 397	237
1943	11 126	26 710	37 836	1 519	260
1944	10 362	20 696	31 058	579	252
1945	12 337	26 955	39 292	4 162	1 600
1946	14 710	30 017	44 727	4 911	1 956
1947	15 294	39 089	54 383	5 815	1 459
1948	16 086	41 985	58 071	5 472	2 303
1949	18 499	57 405	75 904	7 063	5 147
1950	20 941	68 081	89 022	5 650	2 199
1951	24 197	70 546	94 743	7 247	2 453
1952	22 536	72 502	95 038	9 851	2 554
1953	22 168	70 133	92 301	9 968	2 543
1954	22 122	86 053	108 175	10 674	2 622
1955	23 520	89 978	113 498	10 683	2 565
1956	24 587	99 300	123 887	11 102	2 618
1957	25 512	110 368	135 880	12 082	2 187
1958	26 021	111 404	137 425	11 344	3 345
1959	27 652	121 418	149 070	14 400	3 500

De vestjyske kommuners endelige andel i udgifterne til sandflugtens dæmpning efter lovene af 1867 og 1935 fremgår af følgende oversigt. Da amtets andel af disse udgifter

er af i det væsentlige samme størrelse som for samtlige kommuner i amtet, giver oversigten tillige omtrentlig oplysning om de pågældende amters udgifter.

Kommune	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
Skagen	495	400	439	379	449	668	696	687	757
Skagen landsogn	325	271	262	236	247	295	293	280	296
Råbjerg	232	240	246	168	216	143	306	321	421
Tværsted-Ugerby	146	144	138	154	141	147	154	158	207
Horne-Asdal	10	10	10	10	10	10	10	10	23
Tornby-Vidstrup	179	142	89	179	226	283	270	345	433
Skallerup-Vennebjerg	36	36	45	47	48	60	60	105	90
Rubjerg-Mårup	573	569	620	794	868	1 385	1 500	1 417	1 696
Jelstrup-Lyngby	20	21	22	24	25	33	33	33	45
Børghlum-Furreby	529	457	496	498	500	590	788	719	884
Vrensted-Thise	146	131	136	143	172	214	222	323	293
Ingstrup-V. Hjermitzlev-Alstrup	339	363	354	374	410	411	386	479	483
Saltum Hune	725	783	792	846	848	942	975	1 098	1 186
Lerup-Tranum	45	45	45	45	47	47	53	53	41
Hjørring amt i alt	3 800	3 612	3 694	3 897	4 207	5 228	5 746	6 028	6 855
Hjordtal	7	7	7	7	9	9	10	10	11
Kollerup	133	133	146	146	173	307	321	307	418
Thorup-Klim	12	12	22	13	17	24	17	32	37
Tømmerby-Lild	43	35	41	41	44	74	80	80	91
Hjaremål	6	6	6	6	6	7	7	7	7
Ræhr-Hansted-Vigsø	51	51	55	55	56	68	68	68	89
Nors-Tved	15	15	16	16	18	18	24	32	36
Ø.-V. Vandet	346	342	487	354	361	236	275	275	498
Vang-Tvorup	383	321	336	336	286	289	266	266	282
Hundborg-Janderup	835	854	799	882	1 045	1 002	1 010	999	640
Nørhå	258	292	296	325	262	267	343	472	203
Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg	1 644	1 777	1 816	1 809	1 978	1 980	1 824	1 824	3 009
Vestervig-Agger	144	150	139	139	172	211	211	164	318
Thisted amt i alt	3 877	3 995	4 166	4 129	4 427	4 492	4 456	4 536	5 639
Harboøre-Engbjerg	326	347	254	260	354	309	389	342	289
Vandborg-Ferring	89	89	75	75	79	79	79	79	60
Fjaltring-Trans	118	125	42	300	348	133	400	495	375
Bøvling	119	77	80	60	85	85	107	120	75
Sdr. Nissum	200	234	155	150	164	173	164	184	165
Husby	1 458	1 182	1 180	1 123	1 293	1 307	1 484	1 595	1 548
Vedersø	201	160	137	133	160	135	190	265	245
Holmsland	4 433	4 339	4 321	4 687	4 459	4 908	5 242	6 125	6 520
S.-N. Bork	220	235	235	215	25	25	25	125	75
Ringkøbing amt i alt	7 164	6 788	6 479	7 003	6 967	7 154	8 080	9 330	9 352
Henne-Lønne	3 045	2 545	2 160	2 057	2 089	2 363	2 512	2 446	2 619
Ål	1 226	1 065	938	815	862	927	1 375	1 113	1 104
Ho-Oksby	2 287	2 558	2 029	2 099	2 203	2 335	2 456	2 415	2 382
Nordby	625	702	876	1 062	1 098	1 233	1 325	1 338	1 450
Sønderho	1 184	1 193	1 205	1 560	1 313	1 514	1 691	1 565	1 656
Manø	292	660	683	646	722	846	963	937	930
Rømø	35	35	35	35	35	35	35	35	38
Ribe og Tønder amter i alt	8 694	8 758	7 926	8 274	8 322	9 253	10 357	9 849	10 179
Tilsammen	23 535	23 153	22 265	23 303	23 923	26 127	28 639	29 743	32 025

Bekæmpelse af sandflugt i andre lande i Europa.

(Af sekretær Sv. Lorenzen).

På grundlag af de af landbrugsministeriet gennem udenrigsministeriet indhentede oplysninger kan der gives følgende oversigt over regler om sandflugt i andre vesteuropæiske lande:

Sverige.

I Sverige findes ikke egentlige lovbestemmelser om sandflugt. Den i det 19. århundrede forekommende sandflugt ved kysterne i Skåne er bekæmpet ved en omfattende træplantning, væsentligst på privat initiativ.

Spørgsmålet om foranstaltninger mod sand- og jordflugt har været undergivet en omfattende behandling af en af regeringen i 1949 nedsat jorderosionskommission, og arbejdet er herefter videreført uden tvangsforanstaltninger med en vis tilpasning af de gældende bestemmelser om tilskud til plantning af beskyttelseshegn.

Norge.

Der findes ikke sandflugt af nævneværdig landbrugsmæssig betydning i Norge. Der eksisterer derfor ikke lovbestemmelser herom og ingen organisation til bekæmpelse af sandflugt.

England.

Der eksisterer ikke britiske love, der tager sigte på en almindelig bekæmpelse af sandflugt. The Lincolnshire Sandhill Act af 1923 indførtes for at hindre bebyggelse i et lille område på Lincolnshire-kysten, hvor sandflugt af og til forekom. Ved stormfloden i 1953 bortskylledes en stor del af klitterne i vedkommende område, og de resterende er nu indhegnet for at give bevoksningen de gunstigste vækstbetingelser.

Egentlige klitområder findes kun visse steder på den engelske østkyst, især på kysten af Norfolk. Da vestenvind er frem-

herskende, vil sandet i tilfælde af sandflugt blæse ud i havet og kun sjældent forvolde skade på landbrugsarealer. De meget begrænsede klitområder, der findes på den engelske vestkyst, er ret stærkt bevoksede og finder i stor udstrækning anvendelse som golfbaner eller naturreservater. Bevoksningen bliver i disse tilfælde omhyggelig vedligeholdt af private institutioner.

Beplantning af mindre klitområder med marehalm og fyr bliver oftest iværksat af de såkaldte River Boards, der er en slags amtsudvalg, nedsat af de respektive amtsråd efter forhandling med landbrugsministeriet. Disse udvalg er tilsynsførende med flodbredder og visse strandstrækninger med henblik på at afværge oversvømmelser. I sjældne tilfælde vil klitbeplantning blive iværksat af The Coast Protection Authority, en kystsikringsafdeling inden for Ministry of Housing and Local Government. Plantninger, der foretages af denne kystsikringsafdeling, vil altid tillige have til formål at hæmme kysterosion, og udgifterne bliver afholdt af staten.

Dersom plantning af marehalm eller fyr, foretaget af River Boards, af landbrugsministeriet anses for en forbedring, vil der kunne opnås betydelige statstilskud til arbejdet. Anses plantningen for normal vedligeholdelse, afholdes de med plantningen forbundne udgifter af amtsrådet i forbindelse med de af arbejdet berørte lodsejere. Lodsejernes andel indgår i reglen i form af dræningsskat, der er afhængig af jordværdien.

Holland.

I Nederlandene er foranstaltninger til dæmpning af sandflugt henlagt til samme organer, der arbejder med at beskytte landet mod havet. I overensstemmelse med den historiske tradition er administrationen fuldstændig decentraliseret, idet den

er overladt til de lokale, men med betydelige beføjelser udrustede digelag („Polderschappen“, „Waterschappen“), der i vidt omfang er selvstyrende, omend vedkommende provincialbestyrelse er tilsynsmyndighed og i øvrigt også er koblet direkte ind i organisationen, hvorefter centralmyndighedens beføjelser udøves af „Rijkswaterstaat“.

Reglerne om bekæmpelse af sandflugt inden for dette system tager kun sigte på klitter ved kysten, idet sandflugt på arealer inde i landet betragtes som vedkommende lodsejeres egen sag.

I Holland findes ca. 40 000 ha klit. Herom gælder følgende:

I. Statsklitter.

En lov af 28. februar 1891 angående beskyttelse af statens „Waterstaat“-arbejder giver centraladministrationen bemyndigelse til at give regulerende anordninger til beskyttelse af bl. a. kysterne, kystklitter og andre kystbeskyttelses anlæg, der er henlagt under regeringens kontrol.

I medfør af denne bemyndigelse er der udstedt en kongelig anordning af 22. december 1937 („Rijkszeewering-reglement“) vedrørende brugen af kystbeskyttelsesindretninger, diger, dæmninger og andre værker under regeringsadministration. Ifølge denne anordning er det således i statsklitterne forbudt at bygge eller foretage andre arbejder, at ride, drive kvæg uden for de udlagte veje og stier, at færdes til fods på tilplantede arealer samt at ødelægge eller beskadige beplantninger eller andre forsvarsmidler mod sandflugt. Der er dog en særlig let adgang til at opnå tilladelse til at udgrave kaniner.

Beplantning af disse klitter er ikke lovfæstet. Den er siden 1890 foretaget af regeringsorganer, og udgifterne afholdes af staten. Der findes ca. 3 000 ha statsplantage.

II. Andre klitter.

A. I mangel af lovforskrifter er provincialbestyrelserne bemyndigede til at give regler om klitfredningen. Kun én provins, Zeeland, har imidlertid gjort dette. „Reglement van Politie voor de Polders of Waterschappen in Zeeland“ omfatter forbud mod af- og udgravninger og ikke særligt tilladt fjernelse af sand, mod ødelæggelse af be-

plantning og mod at lade kvæg græse i klitterne. Endvidere pålægges der ejerne (brugerne) pligt til at tillade, at digeorganisationernes personale udfører visse beskyttelsesarbejder. Endelig gives der særlige regler om bekæmpelsen af kaniner.

B. Hovedparten af klitterne er, som nævnt, henlagt under digelagens kontrol. Der eksisterer ikke nogen forskrift for de reglementer, som disse lag måtte give. Som eksempel på et sådant reglement kan henvises til „Hoogheemraadschap van Delfland“'s reglement, der dækker klitområderne fra Hoek van Holland til og med Haag.

I dette reglement pålægges der ejer, forpagter eller bruger af klitområder pligt til hvert år inden 1. april under digegrevens kontrol at beplante og på anden måde beskytte arealer, der trues af sandflugt, samt pligt til at udrydde kaniner.

Det er forbudt at bygge, grave eller udføre andre arbejder, der kan løsne overfladen. Endvidere er det forbudt at tænde bål, at henlægge materialer eller gå, ride eller køre i klitterne, at udlægge veje eller stier, at lade kvæg græse, at bortbringe sand og at ødelægge vegetationen.

Overtrædelser er strafbare. Dersom ejere eller andre forpligtede forsømmer at foretage påbudte handlinger eller foretager forbudte handlinger, er digelaget bemyndiget til, eventuelt ved politiets bistand, at lade arbejdet udføre eller genoprette den forstyrrede tilstand for vedkommendes regning.

Reglerne gælder kun for arealer inden for et bælte med en bredde på 700 m fra havet.

Digelaget kan dispensere fra forbudene. Eksempelvis tillades anlæg af veje og stier, når dette er begrundet i rekreative hensyn. Derimod vil der sjældent blive dispenseret fra byggeforbudet og i pågældende tilfælde da kun under strenge betingelser, der sikrer overfladens soliditet.

Som eksempel på omfanget af „Delfland“'s beplantningsarbejder kan det nævnes, at laget i 1953 anvendte fl. 95 731 (ca. 175 000 kr.) til plantning af rør og opsætning af afskærmninger samt fl. 12 331 (ca. 22 500 kr.) til plantning af marehalm. Regeringen og Haags kommune, der er ejere eller lejere af en del af klitterne under „Delfland“, refunderede heraf fl. 14 931 (ca. 27 000 kr.).

I det omfang, udgifterne ikke refunderes

af de direkte interesserede parter (ejere, forpagtere o. s. v.), dækkes de af digelaget, der er bemyndiget til at opkræve afgifter af fast ejendom i distriktet, altså også af ejendomme, der ligger langt fra kysten. Beregningen af disse afgifter sker bl. a. ud fra en vurdering af den enkelte ejendoms interesse i lagets foranstaltninger, der foruden klitbeskyttelsen og andre kystbeskyttende foranstaltninger omfatter vedligeholdelsen af kanaler og diger o. s. v.

Frankrig.

I Frankrig findes ca. 143 000 ha klitarealer. Tilplantningen påbegyndtes omkring 1800. Sandflugt findes næsten ikke mere, men særlige foranstaltninger, herunder ekspropriation til beplantning af klitstrækninger, kan foretages med hjemmel i en lov af 16. september 1807 vedrørende udtømmning af moser m. v.

Belgien.

I Belgien findes kun få klitarealer, og der eksisterer ikke nogen speciel lovgivning vedrørende sandflugtens dæmpning, men man søger ved anlæg af dertil egnede plantager i så vidt udstrækning som muligt at hindre sandets flugt.

Vest-Tyskland.

Lovgrundlaget for foranstaltninger til bekæmpelse af sandflugt består i forbundsrepublikken af Rigs-naturbeskyttelseslov af 26. maj 1935 og den i forbindelse hermed givne bekendtgørelse til bevarelse af læplantninger af 29. november 1935.

Naturbeskyttelseslovens § 1 er sålydende:

„Loven tjener beskyttelse og pleje af den hjemlige natur i alle dens afskygninger. Naturbeskyttelsen i denne lovs mening vedrører:

- a) Planter og ikke-jagtbare dyr
- b) Naturmindesmærker og deres omgivelser
- c) Reservater
- d) Særlige dele af landskabet i den fri natur, hvis bevarelse kan begrundes med en almindelig interesse i deres sjældenhed, skønhed eller egenart eller med deres videnskabelige, folkloristiske eller forst- eller jagtlig betydning.”

Af den nævnte bekendtgørelse anføres:

„§ 2.

Det er forbudt at fjerne læplantninger (Knicks), i særdeleshed at rydde, borthugge eller beskadige disse. Som beskadigelse anses også afbrækning af grene, ødelæggelse af rodnet eller enhver anden foranstaltning, der medfører skadelig virkning på beplantningernes vækst.

§ 3.

Det er ejerne eller andre berettigede fortsat tilladt at gøre brug af den herefter mulige udnyttelse af beplantningerne, for så vidt beplantningernes landskabelige virkning ikke skades, eller buskenes og træernes vækst ikke hindres eller overhovedet beplantningernes fortsatte beståen kan drages i tvivl.”

Endelig bemærkes, at læplantninger med hjemmel i en jordfordelingslov af 14. juli 1953 kan oprettes enten som andelsforetagende eller således, at plantningerne overtages af det offentlige.